

**MÄLARDALENS HÖGSKOLA
ESKILSTUNA VÄSTERÅS**

ATT VÄCKA LIV I ETT TORG

Omgestaltung av Härnösands Stora Torg

SHEIKOMAR DIWAN

LILJA REBECCA

YOUSEFZAHİ MAHDİEH

Akademien för ekonomi, samhälle och teknik

Kurs: Examensarbete

Kurskod: BTA205

Ämne: Samhällsplanering

Högskolepoäng: 15 hp

Program: Högskoleingenjörsprogrammet i byggt teknik

Handledare: Zahra Shadravan & Hanna Krämmer

Examinator: Bozena Guziana

Uppdragsgivare: Härnösands kommun

Datum: 2021-06-13

E-post: Dsr15001@student.mdh.se

Rla16002@student.mdh.se

Mvi18001@student.mdh.se

ABSTRACT

Purpose: The purpose of this degree project was to redesign Härnösand's square called Stora Torget. **Method:** To complete this degree project, a literature study, case study, and analysis of various documents were performed. A site visit was accomplished and four different interviews with experts, and a survey for Härnösand residents was also done. **Results:** The results showed that a redesign of a square means a change. This change can be an upgrade of the square both visually and functionally. Physical elements such as seating and greenery affect the experience when visiting a square. There were some differences between the residents and experts in several opinions about how a square is designed best. The design proposal was developed with the help of Autodesk Revit, and the proposal has taken into account the opinions of both the experts and the residents of Härnösand. The proposal creates opportunities for a stronger meeting place but also a more well-utilized square for both residents and visitors, by implementing physical elements such as several seats where people can meet and socialize. **Conclusions:** The work concludes that physical elements affect the design of the square and that the design proposal can be a basis for future changes to the square.

Keywords: Design proposal, square, Härnösand, physical elements

FÖRORD

Detta examensarbete utfördes vårterminen 2021 och utgör det sista examinerande momentet i Högskoleingenjörsprogrammet inom byggt teknik på 180 högskolepoäng.

Vi vill tacka Härnösands kommun som gett oss möjligheten till att genomföra detta arbete. Ett extra tack vill vi rikta till Hanna Krämmer i kommunen, som bidragit med stöd och engagemang under hela arbetets gång. Vi tackar samtliga lärare på Mälardalens högskola som bidragit i skrivprocessen.

Västerås i juni 2021

Rebecca Lilja, Diwan Sheikommar och Mahdieh Yousefzahi

Härnösands
kommun

SAMMANFATTNING

Härnösand är en liten kommun i Sverige där Stora Torget i centrum idag används som en passage för att komma till anliggande gator. Torget är i behov av en omgestaltning för att fungera bättre som en offentlig mötesplats för invånarna. *Syftet* med arbetet är att presentera ett gestaltungsförslag av Stora Torget i Härnösands för deras kommun. Arbetet kommer också att undersöka vad invånarna i kommunen förväntar sig av torget, där deras åsikter kommer beaktas vid framtagandet av gestaltungsförslagen.

För att skapa ett gestaltungsförslag av Stora Torget har flera *metoder* använts. En dokumentations analys och litteraturstudie genomfördes för att samla information. I dokumentations analysen analyserades handlingar från Härnösands kommun som gestaltungsprogram och översiktsplan. I litteraturstudien granskades bland annat vetenskapliga artiklar. För att få reda på vad invånarna hade för behov av torget gjordes en invånarundersökning i form av en enkät. 146 personer deltog genom att svara på hur torget är idag, och välja alternativ på hur de vill att torget blir efter omgestaltning. Under fallstudie gjordes tre intervjuer med ämneskunniga, och en med Härnösands centrumutvecklare. De tre var alla landskapsarkitekter som fick frågor om gestaltning av torg i allmänhet, medan centrumutvecklaren fick frågor rörande Stora Torget idag. En observation utfördes också av författarna för att få en bild om hur torget ser ut och fungerar innan omgestaltning. Gestaltungsförslaget togs fram med hjälp av Autodesk Revit.

I *resultatet* framkom det att åsikter om hur ett torg ska gestaltas skiljer sig åt mellan invånare och ämneskunnig. Invånarna ville ha betonghällar som markbeläggning på Stora Torget, medan de ämneskunniga var eniga i att betong inte är den bästa beläggningen för ett torg. Resultatet av gestaltungsförslaget har tagit hänsyn till både de ämneskunnigas åsikter och invånarna i Härnösand. Förslaget skapar möjlighet till vistelse både för invånare och besöksnäring, med exempelvis ett flertal sittplatser. I förslaget lämnas en stor tom yta på torget som kan användas för torghandel och stimulera turistnäringen. På så sätt främjas samspelet mellan invånare och turister.

I *diskussionen* lyfts det fram att skillnaden i svar från resultatet mellan intervjuer och enkäten kan beror på att invånare och ämneskunniga besitter olika typer av kunskap, och att de ser på torget med olika ögon. Invånarna kan vistas på torget dagligen, medan landskapsarkitekterna

inte vet hur just Stora Torget ser ut och fungerar. Utöver åtskilda åsikter mellan båda parterna, lyfter diskussionen fram varför gestaltningens utfall av torget blev som det blev.

Slutsatsen av arbetet är bland annat att fysiska element påverkar utformningen av torget beroende på elementens placering och utformning. Det framkom att omgestaltning av ett torg innebär en förändring, vilket kan vara en upprustning av torget. Fysiska element som exempelvis sittplatser och grönska påverkar upplevelsen vid besök av ett torg. Gestaltungsförslaget kan ligga till grund för framtida förändring av torget.

Nyckelord: Omgestaltning, gestaltning, offentliga miljöer, torg, Härnösand, grönska, vatten, sittplatser, offentlig konst, markbeläggning, tillgänglighet, trafikföring

INNEHÅLL

1	INLEDNING	1
1.1	Bakgrund	1
1.2	Syfte	2
1.3	Frågeställningar	3
1.4	Avgränsning	3
2	METOD	3
2.1	Litteraturstudie	3
2.2	Fallstudie	4
2.2.1	Dokumentations analys	4
2.2.2	Intervjuer med ämneskunniga	4
2.2.3	Enkät	5
2.2.4	Observation och notationsanalyser under platsbesök	7
2.3	Framtagandet av gestaltungsförslagen	7
3	ÄMNESMÄSSIG REFERENSRAM	8
3.1	Gestaltningens betydelse	8
3.1.1	Material och färg	8
3.1.2	Form	10
3.2	Gestaltning av torg	10
3.3	Omgestaltning av torg	11
3.4	Fysiska element	11
3.4.1	Grönska	12
3.4.2	Vatten	13
3.4.3	Sittplatser	14
3.4.4	Offentlig konst	15
3.4.5	Belysning	16
3.4.6	Tillgänglighet och trafikföring	17
3.4.7	Markbeläggning	17
4	AKTUELL STUDIE	18
4.1	Härnösands stad	18
4.1.1	Invånare i Härnösand	18

4.1.2	Besöksnäring och turism	19
4.1.3	Byggnadsminne på Stora Torget - Länsresidenset	19
4.1.4	Konstverket Evolution	20
4.1.5	Byggnader intill Stora Torget	22
4.2	Härnösand och dess fem olika karaktärer	24
4.2.1	Sjöfart och sjöstaden	24
4.2.2	Trästad	24
4.2.3	Stenstaden	25
4.2.4	Institutionsstaden	25
4.2.5	Folkhemstaden	26
4.3	Observation på Stora Torget	26
4.3.1	Grönska	28
4.3.2	Vatten	29
4.3.3	Sittplatser	30
4.3.4	Offentlig konst	31
4.3.5	Belysning	33
4.3.6	Tillgänglighet och trafikföring	33
4.3.7	Markbeläggning	35
4.4	Notationsanalys	37
4.4.1	Notation 1	37
4.4.2	Notation 2	38
4.4.3	Notation 3	38
4.4.4	Notation 4	39
4.4.5	Notation 5	40
4.4.6	Notation 6	40
5	RESULTAT	41
5.1	Intervju med centrumutvecklare	41
5.1.1	Jon Hultman	41
5.2	Intervju med landskapsarkitekter	43
5.2.1	Karin Sjölin	43
5.2.2	Johu Riikonen	44
5.2.3	Helen Hasselberg	45
5.3	Invånarundersökning	47
5.4	Gestaltningförslag för Stora Torget	54
5.4.1	Grönska	55
5.4.2	Vatten	57
5.4.3	Sittplatser	58
5.4.4	Offentlig konst	59
5.4.5	Belysning	60
5.4.6	Tillgänglighet och trafikföring	60
5.4.7	Markbeläggning	61

6	DISKUSSION	62
6.1.1	Åtskilda åsikter mellan dem ämneskunniga och invånarna	62
6.1.2	Gestaltningförslaget	63
6.1.3	Felkällor	65
7	SLUTSATSER	66
8	FÖRSLAG TILL FORTSATT ARBETE	66
	REFERENSER	67
	BILAGA 1: INTERVJUFRÅGOR FÖR ÄMNEKUNNIGA	72
	BILAGA 2: INTERVJUFRÅGOR FÖR CENTRUMUTVECKLAREN	73
	BILAGA 3: FRÅGEFORMULÄR FÖR HÄRNÖSANDS INVÅNARE	74
	BILAGA 4: JÄMFÖRELSEBILDER PÅ STORA TORGET	77

FIGURFÖRTECKNING

Figur 1:	Siktlinje mellan Evolution	21
Figur 2:	Länsresidenset	22
Figur 3:	Konsthallen	22
Figur 4:	Nordeahuset	23
Figur 5:	Karta över Härnösand	24
Figur 6:	Stora Torget från söderläge	26
Figur 7:	Nordeahuset och synvinkel från Köpmangatan	27
Figur 8:	Stora Torget från norrläge	28
Figur 9:	Buskage vid Länsresidenset	28
Figur 10:	Träd vid restaurang Apa	29
Figur 11:	Konstverket Evolution	29
Figur 12:	Bänkar	30
Figur 13:	Stor överblick över torget	30
Figur 14:	Alla tre delar av konstverken i siktlinje med varandra	31
Figur 15:	Konstverket Alfild	32
Figur 16:	Gatulampa och strålkastare	33
Figur 17:	Ojämn markyta	34
Figur 18:	Ojämn markyta	34
Figur 19:	Markbeläggning på Stora Torget	35
Figur 20:	Synvinkel från Mellanholmen	36
Figur 21:	Karta över Härnösand	37
Figur 22:	Gestaltningförslag - Vy över Stora Torget	54

Figur 23: Gestaltungsforstag - Grönska	55
Figur 24: Gestaltungsforstag - Grönska	55
Figur 25:Gestaltungsforstag - Vatten element	57
Figur 26: Gestaltungsforstag - Sittplatser	58
Figur 27: Gestaltungsforstag - Offentlig konst	59
Figur 28:Gestaltungsforstag - Belysning	60
Figur 29:Gestaltungsforstag - Tillgänglighet och trafikföring.....	60
Figur 30:Gestaltungsforstag - Markbeläggning	61

TABELLFÖRTECKNING

Tabell 1:Fråga 1	47
Tabell 2: Fråga 2	47
Tabell 3:Fråga 3	48
Tabell 4:Fråga 4	49
Tabell 5:Fråga 5	50
Tabell 6:Fråga 6	51
Tabell 7:Fråga 7	51
Tabell 8:Fråga 8	52
Tabell 9:Fråga 9	53
Tabell 10:Fråga 10	53

1 INLEDNING

Härnösands kommun vill se utvecklingspotentialen av Stora Torget som idag är ett outvecklat utrymme i stadens centrum. Under vinterhalvåret är torget mest ett tomrum i stadsstrukturen. Det används främst som genomgångspassage av invånarna för att nå olika målpunkter. Under sommarhalvåret tillkommer handel med marknadsstånd på torget och uteservering öppnas upp intill torget. Stora Torget sammanbinder centrumets shoppingstråk, vilket gör det till en central och viktig plats för både invånarna och näringslivet i kommunen, därav behövs torget omgestaltas till en mer omtyckt mötesplats.

Problematiken angående Stora Torget idag är att det är en hårdlagd yta som används på fel sätt. I uppdrag av Härnösands kommun går detta examensarbete ut på att utan begränsningar, ge kommunen ett gestaltungs-förslag som kan bidra till att en mer aktiv mötesplats.

1.1 Bakgrund

Gestaltningen av offentliga miljöer är av stor betydelse för att människor ska kunna känna trevnad på den platsen de befinner sig på. En god gestaltning bidrar till att de boende på området kommer vilja att residera kvar där, och attrahera till sig besökare (Boverket, 2020c). Offentliga platser som ett torg där gestaltningen inte har prioriterats, kan ha stor potential till att utvecklas till något bättre. Med andra ord att torget omgestaltas till ett väl omtyckt offentligt rum.

Enligt Memluk (2013) har en stadsmiljö som ett offentligt torg en betydelsefull roll. Torget är ett offentligt utrymme i städer där folk kan samlas. Torg har agerat samlingsplats sedan antiken. Möjligheten till att samlas är den absolut viktigaste aspekten med offentliga torg. Torg i en stad utgör en bidragande del av demokratin i samhället. På en offentlig plats kan invånare och besökare från olika kulturer med olika sociala och ekonomiska bakgrunder, samlas och nyttja torget på samma villkor. Han menar också på att det är på sådana platser som människor lär sig respektera varandra. Madanipour (2005) beskriver också att det

offentliga rummet ska vara en offentlig plats som är tillgänglig för alla. Han menar däremot att offentliga utrymmens betydelse skiljs åt beroende på individen.

Torgen runt om i världen har också varit en väsentlig plats för handeln med marknader. Ett torg kan påvisa stadens historia och avspegla stadens identitet. För att ett torg ska ha möjlighet att avspegla staden är det viktigt att ta med gestaltning av torg i stadsplaneringen Memluk (2013). Madanipour (2005) nämner att globaliseringen har bidragit till att städer breder ut sig, som leder till negativa konsekvenser i det offentliga rummet. När städer breder ut sig, skapas minder yta för offentliga rum så som torg.

En offentlig miljö som torg har positivt inverkan i städer, både på mänskligheten och miljön. Människor i städer kan nyttja torget till många aktiviteter, politiska yttringar, sitta och läsa en bok eller för olika utomhusaktiviteter. Miljön kan gynnas genom att anlägga grönområden som då bidrar till bättre luftkvalité. Städer förbättras också då torg i en stad blir ett tomrum runt om byggnaderna. Utan tomrum i städer skulle de uppfattas som trånga. Torg bidrar alltså till att skapa en bra balans i städers struktur Memluk (2013).

I ett tidigare arbete av Stjärnesund (2017) gällande omgestaltning av Västerås Stora torg, framkom det att problematiken med torget var att torget inte fungerade som en mötesplats. Torget användes mer som passage, likt problemområdet i detta examensarbete. Stjärnesunds arbete är ett bidrag till detta examensarbete genom att det utgör ett underlag för viktiga faktorer. Som bör tas hänsyn till inför en omgestaltning av ett torg. Exempelvis om färgens betydelse på ett torg. Memluk (2013) nämner hur väsentligt det är med möjligheten till att samlas och Madanipour (2005) betonar bland annat att torget ska vara offentligt för alla. Forskningen som framkom från dessa arbeten har varit en bidragande faktor, bland annat i frågan om icke fysiska element så som tillgänglighetens viktiga roll på ett torg. Detta examensarbete har tagit hänsyn till alla tre författarnas arbeten. Examenarbetet har ett större fokus på de fysiska elementen på ett torg, vilket bidrar till en djupare inblick om de fysiska elementens betydelse. Elementen har en direkt påverkan på hur torget upplevs.

1.2 Syfte

Syftet för detta examensarbete är att omgestalta Stora Torget i Härnösands. Ett gestaltningsförslag kommer att presenteras av torget och därmed ge möjlighet till ett nytt liv och attraktion för denna del av staden. Examensarbetet syftar också till att undersöka vad

invånarna i kommunen har för förväntningar och behov när det gäller Stora Torget, både estetiskt och funktionellt. Detta kommer att beaktas vid genomförandet av gestaltungsförslaget.

1.3 Frågeställningar

- 1) Vad innebär omgestaltning av ett torg?
- 2) Vad för faktorer och på vilket sätt kan de påverka utformningen av ett torg?
- 3) Vad har de ämneskunniga för åsikter gällande gestaltning av torg?
- 4) Vad har Härnösands invånare för åsikter gällande gestaltning av torg?
- 5) Hur kan Härnösands torg omgestaltas för att främja samspelet mellan invånare och besöksnäringen under sommaren?

1.4 Avgränsning

I detta examensarbete avgränsas gestaltungsförslaget till Stora Torget i Härnösand och dess yta. Arbetet kommer att fokusera på gestaltungsaspekten utifrån de visuella och funktionella, och alltså inte ta hänsyn till aspekter som ekonomi. Då förslaget ska tas fram utan begränsningar behövs inte hänsyn tas till detaljplaner. Möjligheten till att genomföra gestaltungsförslagen ur ett geologiskt och arkeologiskt perspektiv kommer inte att beaktas.

2 METOD

Ett examensarbets tillvägagångssätt är en viktig aspekt då läsaren får en förståelse till hur arbetet har bedrivits, och får en uppfattning om arbetets trovärdighet. Därav är det essentiellt att med största noggrannhet och omsorg, kunna beskriva hur arbetet har genomförts. Nedanför redovisas tillvägagångssättet för detta examensarbete.

2.1 Litteraturstudie

Litteratursökningen genomfördes med hjälp av olika databaser som *SwePub*, där ett flertal olika vetenskapliga tidskrifter har används som informationsunderlag. En viktig utgångspunkt

vid användningen av vetenskapliga artiklar är att dessa artiklar var refereegranskade, eller peer reviewed. Artiklar som är peer reviewed är kvalitetsbedömda innan publikation (Karlstad universitet, 2020).

Sökmotorn Google har också använts då litteratursökningen har gjorts. För att säkerställa att webbsidorna var trovärdiga, genomfördes en granskning av källans målgrupp, aktualitet och upphovsman.

Sökord som har använts under processen för examensarbetet var bland annat Urban planing, urban design och urbans squares. Gestaltning och torg är ytterligare andra sökord som används.

2.2 Fallstudie

Detta examensarbete har baserats på en fallstudie av Stora Torget i Härnösand som omfattar dokumentations analys, intervjuer, och en enkät. Vilket förklaras mer ingående i nästkommande rubriker. Inför examensarbetet har även ett platsbesök, en observation och ett flertal notationsanalyser genomförts.

2.2.1 Dokumentations analys

För att kunna finna nödvändig information om Härnösand och Stora Torget, har olika handlingar tillhandahållits av Härnösands kommun. Dessa handlingar var i form av gestaltungsprogram, översiktsplan och andra handlingar som ansågs vara användbara och essentiella för arbetet. Handlingar är betydelsefulla för att kunna utforma ett gestaltungsförslag som baseras på kommunens eftersträvan och riktlinjer. I handlingarna finns information om bland annat sådant som kan klassas som byggnadsminne eller är av kulturhistoriskt värde. Sådana aspekter måste beaktas med hänsynfullhet och omtanke.

2.2.2 Intervjuer med ämneskunniga

För att kunna tillhandahålla en tillräcklig bred och övergripande uppfattning intervjuades 4 ämneskunniga. En av de intervjuade personernas profession var centrumutvecklare för Härnösands kommun. De övriga ämneskunniga var landskapsarkitekter från olika företag. För att erhålla information om vad som till exempel kan förbättras på Stora Torget är båda

yrkesgruppernas åsikter av stor betydelse och bidrar till en bredare uppfattning om vad som är viktigt. Centrumutvecklaren har vetskap om vad som kan behövas specifikt.

Samtidigt som det är gynnsamt med en opartisk persons uppfattning om gestaltning i allmänhet. Därav intervjuades ett flertal olika landskapsarkitekter. Intervjuerna med landskapsarkitekterna baserades således på temat gestaltning, där specifika frågor ställdes inom ramen för det ämnet. Till exempel om grönska, vatten och markbeläggning.

Frågor som ställdes under alla intervjutillfällen oberoende av profession, var likadana och kom i samma ordningsföljd. Dock ställdes följdfrågor vid behov, vilket är till fördel då svaren från informanterna ibland kan behöva förtydligas, eller vara mer djupgående än det som framkommit. Intervjun var således av semistrukturerad karaktär. Enligt Academicworks (u.å) guide kan denne som intervjuas uppleva en större trygghetskänsla med denna typ av intervju, eftersom intervjun känns mer som en vardaglig konversation än ett frågeformulär.

Innan intervjun påbörjades förfrågades informanterna om ett samtycke fanns för att namnge dem i examensarbetet, och om en tillåtelse fanns för att spela in intervjuerna. De intervjuade personerna underrättades också om att deras svar och synpunkter endast är till för forskningsändamål. Samtliga personer som intervjuades gav samtycke. Intervjuerna genomfördes med hjälp av kommunikationsprogrammet Zoom. Se bilaga 1.

2.2.3 Enkät

Utförandet av enkäterna inspirerades av en figur från Västerås stad (2017), som finns i stadens omgestaltningsprogram för Stora Torget och Bondtorget. Figuren lyfter fram viktiga punkter angående gestaltning som ett ämne, och därav ställdes frågor specifikt med betoning på dessa punkter.

I enkäten som skickades ut till Härnösands invånare, ställdes frågor specifikt om grönska och vatten, då dessa två element är sådana faktorer som är av stor betydelse vid gestaltningen. Exempelvis nämner Boverket om fördelarna med grönska i ett område, och det skarpa sambandet som forskning påvisat gällande grönska och människans välbefinnande (Boverket, 2019d). Hållbarstad nämner vikten av vatten i ett offentligt rum som på ett torg (Hållbarstad, 2021).

Sittplatser och tillgängligheten är en central del vid gestaltningens skapande. Med detta i åtanke ställdes även frågor om dessa två aspekter. För att ett torg ska kunna vara en mötesplats för alla är dessa faktorer viktiga. Markbeläggning påverkar tillgängligheten och det estetiska i ett offentligt rum, därav ingår också en fråga om markbeläggning i enkäten.

Enkäterna som skickades ut bestod av slutna frågor. Anledningen till detta är att de slutna frågorna ger en snabbare överblick över vad respondenterna tycker. De slutna frågorna leder också till en mindre tidskrävande analyseringsprocess, och ger möjligheten till att kunna generalisera svaren som respondenterna angivit (Iveroth, u.å).

De slutna frågorna bestod av olika typer av svarsalternativ, till exempel kryssfrågor med ett eller flera svarsmöjligheter. I enkäten förekom likaså svarsalternativ med prioriteringsval. Dock fanns det somliga frågor där svarsalternativen gav möjlighet till att uttrycka tankarna fritt. För att förtydliga bestod enkäten således inte av öppna frågor utan endast slutna frågor, där vissa frågor bestod av svarsalternativ av öppen karaktär under benämningen "annan".

Som tidigare nämnt har de öppna frågorna selekterats bort vid utformandet av enkäterna. Öppna frågor är till fördel då en djupare förståelse eftersökes. Dock kan en stor mängd av öppna frågor resultera i en minskad svarsfrekvens. Det kan ge en känsla av trötthet och att respondenterna inte svarar med noggrannhet, eller väljer att avbryta enkäten. Öppna frågor kan även vara svårtolkade och problematiska vid sammanställandet av svaren i form av en tabell. De kan inte generaliseras på samma sätt som vid slutna frågor (SurveyMonkey, 2021a).

Inför skapandet av enkäten lades även fokus på att ställa frågor av neutral karaktär. Det vill säga att frågorna som ställs inte innehåller ett tyckande. Detta för att inte leda respondenternas resonemang vid svarandet av frågeställning. En sådan enkätstudie som innehåller frågor med ett tyckande blir opålitlig (SurveyMonkey, 2021b).

Enkäten gjordes digitalt för att på ett enkelt sätt nå ut till invånarna i Härnösand. Innan enkäten skickades ut digitalt testades den både som webb-och mobilformat. Denna kontroll gjorde det möjligt att kunna erhålla en tidsmässig uppfattning om enkäten, och att kunna upptäcka eventuella brister som inte tänkts på vid skapandet av enkäten. Både den webbaserade versionen och mobilbaserade versionen av enkäten jämfördes, för att undvika eventuella visuella och funktionella skillnader. En skillnad som uppmärksammades vid

jämförelsen av både den webb-och mobilbaserade versionen, var att mobilversionen inte visade alla svarsalternativ omgående. Respondenten var i behov av att skrolla igenom alternativen för att kunna se alla svarsalternativ, vilket med enkelhet kunde missas. Därmed behövdes en åtgärd till detta. Se bilaga 3.

På grund av den rådande pandemin beslutades det om att inte fråga invånarna på plats, därav genomfördes en enkät digitalt. Enkäten publicerades på Facebook i en sluten grupp, och ämnad för endast Härnösands invånare. 146 personer deltog.

2.2.4 Observation och notationsanalyser under platsbesök

Observationen utfördes under ett platsbesök på Stora Torget i Härnösand. Under platsbesöket mötte författarna även anställda från kommunen. Författarna fick ta del av en visning av torget och en del av Härnösand som en stad.

Det som observerades senare under besökstillfället var det visuella och funktionella på torget, och om människorna visade på ett specifikt rörelse- och beteendemönster. Dessa rörelse- och beteendemönster är specificerade under rubriken notationsanalys. Notationsanalysen skedde under 15 min vid 6 olika tillfällen. Vid observationstillfället fotograferades även torget ett flertal gånger. Skillnaden mellan en observation och en notationsanalys är att observationen är en sammanfattning av allt som observerades över hela vistelsen. I sammanfattningen sammanställdes det mest väsentliga för kommande gestaltungsförslag. Notationsanalysen är en detaljerad observation under en tidbestämd period, där allt noterades med exakthet. Rubriken *aktuell studie* ger en detaljerad förklaring om observationstillfället och de olika notationsanalyserna som genomfördes.

2.3 Framtagandet av gestaltungsförslagen

Gestaltungsförslaget framställdes med hjälp av intervjuerna och enkätens resultat, och utifrån de observationer och notationsanalyser som genomfördes på Stora Torget. Förslaget är också baserat på den kunskapen som erhållits under utbildningen gång, och den forskning som tagits del av under arbetet.

Vid framtagandet av förslaget har författarna även tagit hänsyn till sådana monument som Härnösands kommun anser vara viktiga, så som konstverket Evolution. Stora torgets gestaltningsförslag visualiserades genom programmet Autodesk Revit.

3 ÄMNESMÄSSIG REFERENSRAM

I detta kapitel introduceras gestaltningens grundläggande betydelser och väsentliga aspekter, som kan påverka resultatet av en genomförd gestaltning av ett torg.

3.1 Gestaltningens betydelse

Ordet gestaltning definieras på olika vis beroende på vem som tillfrågas. Begreppet gestaltning förekommer inom olika områden så som arkitektur, konst och psykologi. Men även inom andra områden som dramatik och film. Gestaltning är ett begrepp som tolkas olika beroende på typ av projekt. För samverkansprojekt tolkas gestaltning som arkitektur och konst, medan för andra projekt tolkas gestaltning som en aspekt om platsens kulturhistoria, vad platsen betyder för en individ och hur den platsen används. Gestaltning innebär även att kunna utforma en plats på ett sådant sätt, att det resulterar i en rikare socialt liv och att synliggöra den offentliga miljön. En offentlig miljö innebär olika kvaliteter, och dess relation till varandra är en avgörande faktor för hur miljön som individen befinner sig i uppfattas (Statens konstråd, 2013).

3.1.1 Material och färg

Färg och material påverkar människan i olika avseenden. Att en individ uppskattar ett materials estetiska aspekt och vilken känsla materialet förmedlar är viktigt. Det kan behaga människans sinnen på olika sätt (Borgström, 1968, refererad i Gustafsson & Sjögren, 2019). Denna uppfattning om hur materialet upplevs är dock också beroende av platsen och dess egenskaper (Gustafsson & Sjögran, 2019).

Rummets material är av stor betydelse och har en betydande påverkan på hur den slutgiltiga atmosfären blir. Materialen som rummet består av ska uppfylla vissa kriterier. Dessa kriterier

gäller både det estetiska och det funktionella. För de estetiska aspekterna innebär det kriterier gällande textur, mönster och färg. Det anmärkningsvärda med texturen är att mjuka och släta texturer hos ett föremål ger en tillfredställande känsla, medan de föremål som består av grövre texturer inte är lika uppskattade. För det funktionella handlar det om andra faktorer som till exempel materialets påverkan på miljö och hälsa, dess underhållning och hur bekvämt materialet känns (Stjärnesund, 2017).

För markmaterial kan det vara väsentligt att beakta både det funktionella och det estetiska, då det utsätts för slitage i hög grad (Stjärnesund, 2017). I ett offentligt rum, utgör dessutom marken en stor yta.

Med hjälp av färger skapas kontraster som påverkar hur människan uppfattar miljön. Kontraster vid gestaltning kan bidra till att personer med nedsatt syn eller färgblindhet kan uppfatta skillnader i omgivningen (Statenskonstråd, 2013). Exempelvis uppfattas nivåskillnader i marken, som trottoarer, lättare när det är en färgkontrast. Enligt Fridell (2014, refererad i Stjärnesund, 2017) nämns det också om kontrasternas betydelsefullhet, att de individer som ser sämre kan med hjälp av kontrasterna, lättare se och uppfatta den omgivning hen befinner sig i. Petterson (2002, refererad i Stjärnesund, 2017) nämner att för en färgblind person är vit den färg som visuellt syns mest. Följt av gult och grönt i nämnd ordning. Rött, violett och blått är exempel på sådana färger som är minst synliga.

Att en färg kan ha en viss påverkan på människan är något som även studier har påvisat. År 2005 genomfördes en studie av Küller, där hjärnans aktivitet granskats då människor befann sig på olika kontorslandskap. Küller (2005, refererad i Hansson, 2020) uppmärksammade teorier om att sådana färger som rött, orange och gult påverkar oss på ett negativt sätt, i den bemärkningen att sådana färger i varma toner kan upplevas som stressframkallande. Färger som betraktas som kalla, exempelvis grönt eller blått, ger en lugnande emotion istället. Denna teori är något som bekräftades i Küllers studie. Studien visade även att hjärnans aktivitet ökade avsevärt då starka färger präglade miljön, specifikt om dessa färger förekom som kontraster i ett rum (Hansson, 2020).

Enligt Ryberg (1999) har den röda färgen påvisat förhöjda effekter på blodsockerhalten. Färgen utsöndrar också adrenalin i högre grad och leder till igångsättning av försvarsmekanismer hos människan. Ryberg (1999) nämner även att den gröna färgen inte

påverkar kroppen i samma omfattning som nämnts ovan, utan att grönt är mer av en neutral färg. Dock kan färgen oftast kopplas till sommar, ge känsla av frihet och fruktsamhet. Küller (2005, refererad i Hansson, 2020) nämner även att färger av neutrala nyanser som grått och beige, inte aktiverar hjärnan i samma uträkning som de färgstarka färgerna (Hansson, 2020).

Det är väsentligt att uppmärksamma att färger nästan aldrig uppträder ensamma inom gestaltningens universum. Mestadels upplevs färger i kombination med andra färger i vår omgivning. Beroende på vilka andra färger som förekommer i en miljö kan färgerna uppfattas olika. Detta är något som en färgforskare vid namn Lars Sivik tar upp i sin bok *Svensk miljöpsykologi*, utgiven 2005 (Hansson, 2020).

3.1.2 Form

Mohse Bar och Manital Neta (2007) nämner i sin artikel att mjuka och hårda former är två aspekter som har en neurologisk koppling. I artikeln betonas den fördomsfullhet som människan har. Bar och Neta nämner att det inte finns en stark preferens gällande spetsiga och hårda former, i jämförelse mot det släta, runda och mjuka formerna. Då de mjuka och runda konturerna är högre estimerade i värde. Detta kan härröra från människans evolution och kognition, vilket är människans mentala processer. Vidare uppmärksammas även att växtmaterial är mer omtyckt än till exempel material som består av metall. Det vill säga att skillnaden mellan mjukt och hårt är stort för dessa två material.

3.2 Gestaltning av torg

Vid gestaltning av ett offentligt rum så som ett torg finns det två aspekter att beakta. Det visuella och det funktionella. För att gestaltningen ska bli så framgångsrik som möjligt bör båda dessa aspekter samspela med varandra, och att de inte försummas. Memluk (2013) har sammanställt forskning från olika forskare om hur ett offentligt rum blir mest framgångsrikt. Forskarna kom fram till bland annat att offentliga platser ska vara tillgängligt för alla i samhället, de ska bidra till ökad livskvalité, och generera ekonomiska investeringar. Det kan vara värt att nämna att forskningen påvisat att ekonomi vid gestaltning av offentliga rum kan vara en viktig del som påverkar gestaltningsprocessen.

3.3 Omgestaltung av torg

En omgestaltung av ett torg innebär en förändring av torget nuvarande status. Förändringen kan syfta på en upprustning av torget, i form av färg, material och form. Det vill säga en förändring av det visuella i det offentliga rummet. Upprustningen kan även innebära att främja den sociala aspekten, ett införlivande av sociala ytor som gör att torgens yta på så sätt nyttjas mer. Omgestaltung av ett torg kan ävenså handla om att förbättra säkerheten eller ge en starkare känsla av trygghet. Det vill säga att en omgestaltung innebär och syftar på att förbättra ett torg exempelvis, både estetiskt och funktionellt.

Det handlar alltså om att förbättra allt från fysiska element till sådant som att främja sociala aspekter, eller att implementera hållbara lösningar för framtiden. Dessa fysiska element kommer att presenteras mer detaljerat i kapitel 3.4

3.4 Fysiska element

Olika faktorer påverkar besökarens avsikt till att besöka ett offentligt utrymme. Faktorer som fysiska element bidrar till vilken tidsperiod på dygnet och årstid som flest aktivt väljer att besöka platsen. I artikeln *Journal of urban Design* gjorde Carmona (2014) en undersökning om hur de får människor i London att lockas in till det offentliga rummet, och vad som gör att de väljer att stanna kvar. Forskningen visar att människor stannar längre om det offentliga rummet är ett "mjukt utrymme", i jämförelse med ett "hårt utrymme". Vid platser där hårda utrymmen förekommer måste komfortaspekten beaktas, det bidrar till att besökaren vill vistas längre på platsen. Exempelvis ska sittplatser, både formella och informella, utformas med lämplig komfort (Carmona, 2014).

Carmona (2014) kom också fram till att utrymmen som ger besökaren möjlighet till en viss valfrihet gör att besökaren tenderar till att stanna kvar längre. Valfrihet gällande exempelvis gestaltning av solavskärmning eller regnskydd, då besökaren vill vistas i utomhusklimat på olika villkor. Vid möjlighet att välja mellan olika alternativ ökar antalet besökare som får en positiv upplevelse.

För att öka lusten till att besöka ett offentligt utrymme kan vissa typer av bekvämligheter och funktioner vara aktuellt. Carmona (2014) menade på att bekvämligheter kan bland annat vara toaletter och sittplatser, och att funktioner kan exempelvis vara offentlig konst, plaskdamm och möjlighet till lek. Han kom också fram till att utrymmen som saknar bekvämligheter och

funktioner helt är dömda till att misslyckas i frågan om att attrahera besökare (Carmona, 2014).

Nedan beskrivs olika fysiska element som kan ingå i det offentliga rummet och ha en påverkan på besökarnas upplevelse. Dessa sju element valdes då de tillsammans har en övergripande roll i torgens gestaltning.

3.4.1 Grönska

Hur gestaltningen av grönska upplevs är subjektivt, personers tyckande om huruvida något är uppskattat estetiskt eller inte, kan alltså skilja mellan individer. Former som är av mer udda slag, växter för prydnad och blomsterprakt, kan dock ge höga värden ur ett estetiskt perspektiv. För personen som däremot uppskattar artmångfalden mer än grönska som gestaltats utifrån en ovanlig form, kan det upplevas som onaturligt (Boverket, 2019a).

I dagsläget finns det en konflikt angående förtätningen och decentraliseringen av olika städer. Detta eftersom dessa två aspekter påverkar de gröna områdena. Grönska i en stad är en viktig del att ta hänsyn till av många olika anledningar. Grönskan har en stor betydelse för att kunna uppnå en hållbar stadsutveckling och bidrar till exempelvis med att rena luften i en stad, infiltrera nederbörd, reducera buller och sänka temperaturen. Det är också en fördel för människans hälsa och välbefinnande. Det sistnämnda är något som påvisats av forskning. Forskning har likaså påvisat att människor som har tillgång till grönska i ett område gynnas av en bättre sammanhållning socialt, får en ökad livslängd, utsätts i lägre grad för stress och dessutom exponeras av buller i mindre utsträckning (Medina, 2020).

Gröna ytor på en plats så som på ett torg, kan rena luften som tidigare skrivet. Mer djupgående har vegetationen en förmåga till att ta upp partiklar och gaser. Därav rengörs luften med hjälp av vegetation. Det finns vissa faktorer att tänka på för att vegetationen ska kunna rena luften, nämligen hur den är placerad, dess utformning och slutligen hur benägen den är till att kunna rena luften (Boverket, 2020a). Hur det väljs att utföras kan således kombineras ihop med ett miljömässigt tankesätt för bästa möjliga utfall.

Att buller reduceras med hjälp av gröna ytor sker på grund av att ljudvågorna som studsar mot den mjukgjorda ytan, absorberas av den gröna marken. Hårdgjorda ytor ökar bullernivån (Nordström, 2014).

Sänkning av temperaturen sker då vegetationen kan skugga sin omgivning.

Temperatursänkningen sker också då vatten avdunstar från det gröna, så som växter och mark. Luftfuktigheten höjs av denna avdunstning och ju större volym på grönskan resulterar i en mer ökad avdunstning. Detta kommer sedan leda till en förhöjd temperaturminskning och reglerar det varma vädret som kan uppstå (Boverket, 2019b).

Det gröna i en stad är till fördel även för lek och avkoppling. Grönskan resulterar i en stimulerad aktivitet rent fysiskt. Detta leder till att grönskan i ett område bidrar till lägre risk för högt blodtryck, typ 2-diabetes, respiratoriska sjukdomar och hjärt-och kärlsjukdomar. Barn som exponeras mycket av grönska under sin barndom påverkas inte lika mycket av mental ohälsa senare i livet (Medina, 2020).

Utöver dessa ovannämnda faktorer resulterar grönska även i en stimulerad aktivitet rent fysiskt. Barn som exponeras mycket av grönska under sin barndom påverkas inte lika mycket av mental ohälsa senare i livet (Medina, 2020).

Dessutom finns det studier som påvisat ett samband mellan vegetation och trygghet. Sambandet visade att grönska i ett område motverkar sådana uppföranden som är av aggressiva slag och att rädslan för att ett brott kan ske är mindre (Nordström, 2014).

Träd som placeras strategiskt där de exempelvis särskiljer en väg från de gående och från de som cyklar, resulterar i en mindre risk för att kollisionsolyckor med motordrivna fordon inträffar (Nordström, 2014).

Det gröna som gestaltas på ett eller annat sätt i en stad bidrar inte endast till dämpande bullernivå eller bättre mental hälsa som nämnts tidigare, utan grönska är till fördel även gällande regnvatten (Boverket, 2020b).

3.4.2 Vatten

Förutom att vattnet är en livsnödvändighet kan den ge en känsla av harmoni och ro. Därav är vatten som en gestaltungsaspekt också en viktig del att ta hänsyn till, så som grönskan i ett område. Utöver det visuella med vattnet kan det även kännas fridfullt att få höra vattnets vågor. Vidröring, lek och stänk kan vara något som attraherar personer till att vilja befinna sig

på en plats med vatten. Det kan vara i form av en fontän, en liten bäck eller det omfattande havet (Hjalmarsson, 2013).

Seçkin (2010) är författaren av en vetenskaplig artikel där en undersökning har gjorts gällande vatten och människans koppling till det. Undersökningen baserades på enkäter där frågorna handlade om individers enskilda upplevelse av vatten, utifrån olika aspekter. Exempelvis vattnets ljud, kvalitet, kontext, form, skala och huruvida en möjlighet till direktkontakt med vatten finns. Undersökningen visade hur pass viktigt det är med att människor attraheras till direkt vattenkontakt, att det ger en känsla av lockelse och samspel. Återigen handlar det således inte endast om det visuella (Hjalmarsson, 2013).

Vattnets ljud kan även dämpa känslan av stress, då det exempelvis kan reducera oljud. Ett exempel på hur vatten kan gestaltas för att minska på oljudet är en park i New York. Parken kallas för Paley park och är omgiven av mycket störande ljud från två livliga gator, därav har på ena sidan av parken en sex meter hög vägg placerats, för att förhindra oljudet med hjälp av vattnets ljud. På så vis kan besökarna även tillfredsställas visuellt (Hjalmarsson, 2013).

Ett annat exempel på hur vatten kan gestalts på ett torg är Miroir d'eau i Bordeaux. På detta torg växlar vattnet från att vara stilla, till att bli mer dimmigt och slutligen växlar vattnet även till bubblande form ut från marken. En sådan gestaltning av vattnet kan ge en känsla av lekfullhet och liv på ett torg, vilket kan locka människor till att vilja besöka platsen (Hållbarstad, 2021). Det ger dessutom karaktär till området och staden.

I artikeln *Advancing Sustainable Urban Transformation* (2013) skriven av McCormick, Anderberg, Coenen, och Neij, betonas hur väsentligt det är med att bevara och införliva blå- och gröna struktur i en stad. Med blåa struktur menas exempelvis dammar, alltså bevarande och integrerande av vatten. Detta för att kunna erhålla miljöer som är hälsosamma men som även främjar en social interaktion bland invånarna. Författarna nämner även att offentliga rum är en sådan aspekt som är värd mer uppmärksamhet.

3.4.3 Sittplatser

Sittplatser är ett viktigt element vid gestaltning av offentliga miljöer. Enligt Memluk (2013) är det ett av de viktigaste elementen på ett torg, då sittplatser skapar en möjlighet för besökaren att uppleva och glädjas av miljön.

Det finns både formella och informella sittplatser i det offentliga rummet. Den formella sittplatsen är den som är utformad för att just sitta på, som en stol eller bänk. Informella sittplatser kan vara trappsteg eller trottoarkant, där det finns möjlighet att sitta på men huvudsyftet inte är till för att sitta på. Både formell och informell sittplats, gynnas av att utformas med komforten beaktad (Carmona, 2014). Informella sittplatser kallas även för indirekta sittplatser.

Carmona (2014) kom fram till att sittplatser som har möjligheten att flyttas runt på ökar längden på besökarens vistelse. Flyttbara sittplatser som exempelvis stolar som inte är fastmonterade i marken, gör att besökarna kan välja om de vill sitta i solen eller skuggan, och skapa små grupper som är gynnsamt socialt (Carmona, 2014). Memluk, (2013) är också övertygad om att flyttbara sittplatser är mer gynnsamt än fast monterade sittplatser. Ett exempel han tog upp om varför det är bättre med flyttbara sittplatser är, då olika typer av aktiviteter kan ske vid olika tidpunkter, exempelvis isbana på vintern.

3.4.4 Offentlig konst

Konst kan nyttjas som mer än bara som en vacker skulptur att titta på. Offentliga konstverk kan bidra till lek och fungera som sittplatser (Boverket, 2019c). Ambitionen med konst i offentliga rum är att den ska bli integrerad i omgivningen. Den ska inspirera miljön omkring och inbringa en bidragande faktor till gestaltningen som helhet. Konstverken behöver beakta och respektera de villkor som finns för specifikt område (Kulturdepartementet, 1995).

Offentlig konst finns som fast konst och lös konst. Skillnaden mellan dessa är som namnet interpreterar på. Fast konst kan vara en skulptur som framställs och placeras till en specifik plats som ska fungera i ett visst samband. Lös konst kan vara stafflikonst, det kan också vara skulpturer men som då inte har lika starkt samband till ett specifikt område (Kulturdepartementet, 1995).

Konstverk på torg kan visa på områdets monumentala historiska minnen, något av betydelse för området, både händelse och föremål. Modern konst idag kommer också få ett historiskt värde i framtiden. Som tidigare nämnt ska offentlig konst integrera med omgivningen. Vid konstverk på torg innebär det att verket ska samspeja med gestaltningsdetaljer som exempelvis papperskorgar och bänkar (Kulturdepartementet, 1995). Ett konstverk kan också utgöra en medelpunkt på ett torg, eller agera samlingspunkt. Bara för att ett verk blir en

medelpunkt behöver inte verket placeras i mitten av torget (Memluk, 2013). Sitte (1965, refererad i Memluk, 2013) menar på att det inte ska placeras ett konstverk i centrum av ett torg, utan att det med fördel placeras åt någon sida.

3.4.5 Belysning

Under kvällstider kan mörkret utomhus påverka olika aspekter positivt och negativt, aspekter som dygnsrytmer, ekologi och fantasi. När en miljö är överbelyst eller belyses på ett felaktigt sätt, kan exempelvis organismer som är beroende av dygnsrytmen ta skada. En positiv aspekt kan vara till exempel en ökad trygghetskänsla. Genom att placera belysningen på ett effektivt sätt skapas det en rumslig ordning i utemiljön (Ahlström, 2009).

Belysning är en viktig aspekt för utomhusmiljön. Belysning och dagsljus påverkar människans upplevelse i olika miljöer. Människans upplevelse utomhus kan variera mellan spännande, romantisk, skrämmande eller otrygg. Vilka av dessa känslobaserade upplevelser människan upplever kan beror på hur belysningen gestaltats i det offentliga rummet (Ahlström, 2009).

Det är viktigt att välja rätt ljuskälla för avsedd plats. Något som påverkar ljuskällan och som kan vara bra att beakta vid val av ljuskälla är bland annat luminans, ljusflöde, ljusutbyte och ljusfärg. Det finns även olika belysningsnivåer när det gäller ljusstyrka. Belysningen ska vara anpassad efter människans och miljöns behov (Ahlström, 2009).

Belysningen på torg är viktigt med tanke på att torg agerar ett nödvändigt tomrum i stadsstrukturen (Ahlström, 2009). Ett torg kan används som en mötesplats, en plats för återhämtning och andra aktiviteter. Dessa aktiviteter som genomförs på ett torg och samhällets förväntningar har gjort att kravet på ljussättning har ökat.

Ljussättning ska inte endast utgå utifrån ett funktionellt behov, utan det ska även vara värderat utifrån skönhet och placeras i miljön med omtanke (Ahlström, 2009). Detta leder till att staden, torget eller där belysningen finns framhäver det som belysts och blir mer attraktivt. Faktorer som påverkar ljussättningen för att kunna locka fram stadsdelen är att ljussättningen ska genomföras utifrån historien av området, karaktär, atmosfär, arkitektur, användningsområde och idéer.

3.4.6 Tillgänglighet och trafikföring

Tillgänglighet i det offentliga rummet i en stad innebär att platsen måste vara utformad på ett sådant sätt att den är anpassad och tillgänglig för alla. Detta innebär att det offentliga rummet ska var anpassat för alla besökare, då alla har rätt till att ta del av sin omgivning (Arvidson, 2011).

I boverkets dokument BFS 2011:5 ALM 2 (2011) beskrivs det vad tillgänglighet på allmänna platser innebär, en allmänplats kan exempelvis vara ett torg eller en park. Råden i dokumentet är rekommendationer om hur tillgänglighet kan och bör uppfyllas utifrån föreskrifterna. Det finns inte krav på hur föreskrifterna ska uppfyllas, utan andra metoder och lösningar kan tillämpas, så länge kraven uppfylls.

Gångytor på allmänna platser ska vara jämna och utan nivåskillnader, så att bland annat personer med rullstol kan ta sig fram obehindrat. Det ska även finns ledstråk på öppna ytor. Material som är lämpligt på gångytor är släta stenhällar, asfalt och betong markplattor.

Trafikföring innebär att samtliga trafikslag ska samspela med varandra på samma yta gällande tillgänglighet och framkomlighet (Göteborg stad, 2016).

Att gå och cykla i en offentlig miljö är gynnsamt ur flera aspekter. Det har en positiv inverkan på miljön då dessa trafikslag nästintill inte släpper ut någon energi, och bidrar inte till exempelvis buller. Den låga hastigheten bidrar också till en livligare stad, då människor har möjlighet att vistas på samma yta (SKL & Trafikverket, 2010). När det planeras för att fotgängare ska passera i ett utrymme är det viktigt att beakta belysningen, då dessa tar lite plats och syns dåligt (SKL & Trafikverket, 2010). En annan aspekt som behövs beaktas för att säkerställa fotgängare och cyklisters säkerhet, är att marken underhålls ordentligt. Med underhåll menas till exempel snöröjning vid behov (SKL, Trafikverket & Boverket, 2015).

Att samla trafikslagen på samma plats i ett offentligt rum kan öka tryggheten för besökarna, då det ökar den mänskliga närvaron (SKL, Trafikverket & Boverket, 2015).

3.4.7 Markbeläggning

För att underlätta för människor och fordon att ta sig fram beläggs marken med olika typer av material (Svensk byggtjänst, u.å). Markbeläggning används också för att få omgivningen till

en trivsamt och tilltalande miljö. Områden där markbeläggning läggs med fördel är exempelvis på torg, vägar och parkeringar. Materialen som fungerar som markbeläggning kan bland annat vara asfalt, gatuplattor, gräs eller grus.

Den dominerande markbeläggningen på ett offentligt torg är av hårda material så som sten, betong och tegel (Memluk, 2013). Dessa ytor kan bli ojämna vilket gör det extra viktigt att beakta tillgängligheten vid gestaltning, så att torget blir tillgängligt för alla.

Markplattor finns som både natursten och i betong, det är dessa som är vanligast i offentliga miljöer (Svensk byggtjänst, u.å), vilket också Memluk (2013) fann i sin forskning. Med markplattor kan mönster och strukturer bildas (Svensk byggtjänst, u.å), vilket kan vara fördelaktigt estetiskt och funktionellt.

Vid parkeringar och gator kan asfalt läggas som markbeläggning (Svensk byggtjänst, u.å). Det finns olika typer av asfalt med olika funktioner. Till exempel finns det en porös asfalt där nederbörden har möjlighet att filtreras ner i marken. Beroende på vad och var asfalten ska användas väljs den som är mest fördelaktig.

4 AKTUELL STUDIE

Under detta avsnitt presenteras olika faktorer som kan ha värde att beakta vid omgestaltning av Stora Torget, och den observation och de notationsanalyser som genomfördes under platsbesöket. Rubriken observation ger en allmän förklaring om studiebesöket.

Notationsanalysen som en egen rubrik ger en exakt och detaljerad information om de rörelsemönster som pågick, under en exakt och tidsbestämd period.

4.1 Härnösands stad

4.1.1 Invånare i Härnösand

I Härnösand bor det dryga 25 000 personer och kommunen blir då den 106:e största staden i folkmängd räknat av det 290 kommuner som finns i Sverige (SCB, 2020). Antalet invånare i

kommunen har inte förändrats avsevärt genom åren. Mellan 1970–2020 har antalet invånare legat mellan dryga 24 000 – 27 000 (Härnösands kommun, 2021b).

4.1.2 Besöksnäring och turism

2006 gjordes en nysatsning på turismen i kommunen, 4 nya förvaltningar inom kommunen skapades, till exempel Tillväxtnämnden som ska arbeta med turismen (Allehanda, 2006). Sedan 2009 har gästnätter i Härnösand ökat, både från svenska turister och från utländska turister. Det utländska turisterna kommer främst från Norge, Tyskland och Finland. 2017 hade den turismen ökat med ca 50 % (Härnösand kommun, 2017).

Turismen kommer med hög sannolikhet att öka under sommaren 2021 då Viking Line kommer att kryssa till Härnösand 5 gånger under vår- och sommarmånaderna (Härnösand kommun, 2020a).

Härnösand ligger längs Höga kusten som är ett attraktivt turistmål. Tillsammans med kommunerna som ingår i Höga kusten har Härnösand, satt ett mål att öka besöksnäringen, och på så vis skapa 800 nya jobb inom besöksnäring tills 2025. I Härnösand finns två anläggningar som planeras att byggas, ett hotell och en camping. Dessa anläggningar kommer skapa 150 nya jobb. Kommunen har också möjlighet att öka omsättningen från besöksnäringen med ca 400–500 miljoner kronor. Detta med hjälp av direkt flyg, tåg och attraktiva besöksmål (Härnösand kommun, u.å-b).

I en omröstning där titeln Årets sommarstad skulle tilldelas, slutade Härnösand på en andra plats i Sverige (Härnösand kommun, u.å-a). Enligt Sverigesradio slutade Härnösand stad på en tredje plats i en ytterligare omröstning år 2020. Snibben, Smitningen, Sälsten och Skarpudden är några av de platser i Härnösand som är omtyckta sommarvistelser (Härnösand kommun, 2021a).

4.1.3 Byggnadsminne på Stora Torget - Länsresidenset

På Stora Torget finns det ett så kallat byggnadsminne. Ett byggnadsminne är en sådan byggnad som är av kulturhistoriskt värde. Byggnaden ska inte ändras på något sätt. Om en vilja till en förändring finns, måste det få ett godkännande av Länsstyrelsen (Riksantikvarieämbetet, 2021). Byggnader av sådana slag ger en visuell berättelse om hur vårt

samhälle har sett ut tidigare. Det ger även en inblick om hur utvecklingen har fortlöpt och med dessa byggnadsminnen får även de kommande generationerna, en möjlighet till att kunna få uppleva det förflutna (Länsstyrelsen Västernorrland, u.å-a).

Utseendemässigt består byggnaden av två och en halv våning och är idag av vit kulör, tidigare har Länsresidenset haft gul färg. Byggnadens huvudfasad är riktad mot Stora Torget (Länsstyrelsen Västernorrland, u.å-b). Se rubrik 4.1.5.

4.1.4 Konstverket Evolution

Konstverket Evolution skapades för 30 år sedan och är ett vattenverk i tre separata delar, där en del av konstverket är placerad på Stora torget. De två resterande delarna är placerade på Mellanholmen. Det unika med detta konstverk är att alla tre separata delarna ligger i en tänkt linje med varandra, vilket skapar en siktlinje där samtliga verk syns samtidigt. Den del av verket som är placerad på Stora Torget består av tre stora stenblock, som står i en grund bassäng med vatten under sommaren. Anledningen till att detta vattenkonstverk placerades på Stora Torget var för att minska den biltrafik som annars strömmar igenom torget, och för att bidra till ett levande torg (Yippihärnösand, 2016). Tillhörande marksten som omsluter stenen i kvadratisk form på torget ingår i konstverket Evolution (Personlig kommunikation, 5 maj 2021). Statyn är konstruerad av skulptören Hagbart Sollös från Norge. Den skapades till minne av grosshandlaren John Andersson och hans hustru Gota Andersson f. Häggqvist (Yippihärnösand, 2016).

Sverigesradio (2011) nämner att den del av konstverket som befinner sig på Stora Torget har tidigare möts av kritik. Kritiken har bland annat rört om dess placering och att vattenverket bör placeras om, närmare till de två andra delverken som ligger på Mellanholmen.

Konstverket tycks ta allt för stor plats enligt de kritiserande. Konstverket möts dock även av beröm, att den är rätt placerad och att vattnet och dess ljud är ett vackert inslag. Ett medborgarförslag har tidigare lagts gällande en omplacering av konstverket Evolution. Förslaget togs fram av Gudrun Sondell som är konstnär. Hon påpekade att konstverket bör placeras om, närmare de två andra delarna av konstverket på Mellanholmen På så sätt ge torget en mer användbar yta. Förslaget godkändes inte och konstverket står än idag på samma plats som tidigare. Under studiebesöket konstaterades det att kulturnämnden som har konsthallen vill ha kvar konstverket på Stora Torget

Figur 1: Siktlinje mellan Evolution

4.1.5 Byggnader intill Stora Torget

Residenset som byggnad ritades av Carl Fredrik Adelcrantz och Olof Tempelman, och färdigställdes år 1790. Huset blev märkt som byggnadsminne 1930. Idag bor Landshövdingen i byggnaden (Thunell & Leek, 2005).

Figur 2: Länsresidenset

Konsthallen ritades av A T Gellerstedt och upprättades år 1863, då som landssthus. Sedan dess har byggnaden använts för olika ändamål, som polisstation och bibliotek. Idag är det en konsthall på den övre våningen av byggnaden (Thunell & Leek, 2005).

Figur 3: Konsthallen

Nordeahuset är ritad av Thor Thorén och upprättades mellan 1923–1925 för Sundsvallsbanken (Thunell & Leek, 2005).

Figur 4: Nordeahuset

4.2 Härnösand och dess fem olika karaktärer

Härnösand är en stad som kännetecknas av fem olika karaktärer. Dessa karaktärer påminner om stadens historia och har namngivits i Härnösands gestaltningsprogram. Karaktärerna kallas för Sjöfart och sjöstaden, Trästaden, Stenstaden, Institutionsstaden och Folkhemstaden (Härnösand kommun, 2020b). Varje sådan karaktär kommer kortfattat att presenteras. Kartan nedan visar de gator och områden som de olika karaktärerna befinner sig på.

Figur 5: Karta över Härnösand

Från karta.härnösand (u.å.) Copyright Härnösand kommun. Återgiven med tillstånd.

4.2.1 Sjöfart och sjöstaden

Det vatten som omsluter Härnösand stad har bidragit till att staden blivit en framgångsrik handelsplats. Historiskt har varor kunnat skeppats via fartyg under sommaren, och via släde under vintertid. Idag har dock fritidsbåtarna tagit över den tidigare handelsflottan. Vattnet har också möjliggjort till att möten mellan olika kulturer kunnat uppstå. Detta har givetvis uttryckts sig i bebyggelsen i Härnösand, och kan ses i exempelvis de gamla sjöbodarna (Härnösands kommun, 2020).

4.2.2 Trästaden

I Härnösand stad gör trästaden sig märkbar på ett flertal olika platser. Trähus som konstruerades från 1700-talet och från början av 1800-talet finns kvar än idag. På Långgatan och Östanbäcken finns tydliga tecken på den gamla trästaden. Dessa två områden sträcks ut med strandlinjen och är stadsdelar som fortfarande är välbehållna. Kvarteret mellan Storgatan och Norra kyrkogatan och Bergsgatan är andra exempel på bevarandet av trästaden. Både

invånare och besökare på Härnösand värderar och beundrar dessa platser högt (Härnösands kommun, 2020).

4.2.3 Stenstaden

Sten var ett sådant material som användes i Härnösand redan under 1500-talet. Under 1600-talet fanns det en fortsatt utveckling av staden med hjälp av just sten. Sten var ett element som användes för bland annat vägbyggen och för att upprätta byggnader. Vägarna konstruerades med hjälp av sten som gav möjlighet till större utrymme. Smala gränder och krökta gator rätades ut och omvandlades till breda gator (Härnösands kommun, 2020).

Den största förändringen som skedde var när Nybrogatan upprättades. I anslutning till den gatan byggdes ett stenhus, som företrädde det förra sekelskiftets borgerliga samhälle i Härnösand. Stenhuset byggdes för att kunna bevara historien om den betydelsefulla stenen. Byggnader upprättades som helhet i sten men användes också i detaljer som utsmyckning av husen (Härnösands kommun, 2020).

4.2.4 Institutionsstaden

Institutionsstaden omfattar institutionsbyggnader, skolor och bankpalats i Härnösand. Dessa byggnader kännetecknar staden för "lärdom- och förvaltningsstad", vilket stärker stadens identitet och turistnäring. Placering av institutionspalats görs som fondbyggander i Härnösand, vilket innebär att de placeras vid en gatas slut eller åt sidan vid ett huvudstråk (Härnösands kommun, 2020).

Institutionsbyggnaderna är utformade av gammaldags karaktär, vilket gör att de behandlas största värdighet. Det leder till att det kan vara svårt att anpassa en institutionsbyggnad efter samhällets vilja att alla ska kunna mötas på samma premisser. Dessa byggnader är konstruerade på ett hållbart sätt och kommer att kunna användas i hundra år framåt. Institutionsbyggnader har de kulturhistoriska värdet som tidigare nämnts kännetecknar stadens identitet och turistnäring (Härnösands kommun, 2020).

4.2.5 Folkhemstaden

Folkhemsstaden beskriver bebyggelserna som upprättades efter andra världskriget. De bidrog inte till stora förändringar i staden. Däremot förändrades befolkningens syn på placeringen av gator och byggnader. När folkhemmets bostäder uppfördes var ljus och luft, mottot för gestaltningen (Härnösands kommun, 2020).

Figur 6: Stora Torget från söderläge

4.3 Observation på Stora Torget

I samband med besökstillfället noterades det att torget inte var mycket av en social mötesplats. Under observationen varierade vädret mellan soligt, molnigt och snöfall. Det var cirka 4 grader och blåste kraftigt. Ett fåtal bemärkningar på sociala träffar gjordes, oftast var dessa sociala träffar mer av plötsliga möten. De få människorna som stannade kvar på torget, stannade bland annat av viloskäl. En del satt på sittbänkarna och tittade på folk, eller på trappan vid ingången till Nordea bank, som är en indirekt sittplats. Vissa avnjöt solen ståendes men även sittandes på en bänk.

En annan faktor som lades märke till var att få stannade till och tittade på konstverket, uppskattningsvis en till två personer. Stora Torget verkade således mer som en passage till andra avsedda platser, där de flesta personerna som närvarade på torget, antingen var gående eller cyklister som passerade över torget. Dessa andra avsedda platser var exempelvis café, restaurangen som ligger intill torget eller andra ovetande platser.

De barnfamiljerna som syntes på torget stannade inte kvar utan även de passerade endast förbi torget. Två familjer stannade dock kvar under hela observationens gång. Detta till följd av barn som ville leka. Ett barn gick längs med markstenen som ligger i anslutning till konstverket Evelotion. Det andra barnet försökte klättra upp på en skyltstolpe. Detta kan vara en indikation på att Stora Torget saknar sådana element som kan locka barnfamiljer till att stanna kvar, och att barnen har något lämpligt och roligt att leka med.

Trafiken var ytterligare en faktor som noterades under platsbesöket. Fordon för poständamål och privata personbilar sågs passera genom torget, trots förbud mot det. Polisbilar och väktarfordon vistades på Stora Torget under olika tidpunkter.

På torget förekom även moderndans som under ett tillfälle uppträdde av en enskild person. Den moderna dansen uppvisades senare även i grupp under ett annat tillfälle. Under den tid som den moderndansen utfördes i grupp, fanns en skolklass på torget som åskådare. Detta resulterade i ett betydligt livligare torg.

Vidare är det värt att nämna de rörelsemönster som noterades hos de gående från Köpmangatan. Som passerade förbi Stora Torget intill Trädgårdsgatan. Det rörelsemönster som observerades under observationen var att de flesta gående föredrog att passera mellan sittbänkarna, eller mellan sittbänk och träd, trots att ytan är betydligt mindre än avsedd passage. Att ta sig runt bänkarna och träden var inte av prioritet. Även gående med barnvagnar sågs passera förbi denna yta mellan sittbänkarna och träd, istället för att gå rakt fram och sedan vända cirka 90 grader in mot Trädgårdsgatan. Se bild nedan.

Figur 7: Nordeahuset och synvinkel från Köpmangatan

4.3.1 Grönska

Längst byggnaderna i söderläge runt om torget fanns ett tiotal träd. Utöver träden omringades Residensbyggnaden av buskage. Konsthallen hade enstaka urnor med blomster.

Figur 8: Stora Torget från norrläge

Figur 9: Buskage vid Länsresidenset

Figur 10: Träd vid restaurang Apa

4.3.2 Vatten

På Stora Torget fanns inga andra vattenelement utöver konstverket Evolution, som består av en grund bassäng.

Figur 11: Konstverket Evolution

4.3.3 *Sittplatser*

På torget fanns det bänkar både med och utan ryggstöd. I solläge längst Nordea och restaurangen Apa fanns det bänkar med ryggstöd och utan. Upp till Nordeahuset löpet också en trapp som används som indirekt sittplats av invånarna. Trappen var i solläge i stort sett hela dagen. Utanför Konsthallen i skugga fanns även 2 bänkar med ryggstöd.

Figur 12: Bänkar

Figur 13: Stor överblick över torget

4.3.4 Offentlig konst

Konstverket Evolution är placerad på Stora Torget består utav tre olika stenar, markstenen som är placerad kring Evolution tillhör också konstverket.

På torget fanns även ett konstverk i 4 delar skapad av konstnären Daniel Franzén för att hylla författaren och dramatikern Alfhild Agrell som är född i Härnösand. Verket består av “Alfhild Agrells tapet”, som är en målad tapetvägg. “Från ovan”, som är ett textverk på taket på en intilliggande byggnad. “Scenografi för Alfhild”, som visar 26 olika digitala verk, och “Alfhild was here” (Storymaps, 2020).

Figur 14: Alla tre delar av konstverken i siktlinje med varandra

Figur 15: Kunstverket Alfhild

4.3.5 Belysning

I utkanten av torget i form av en kvadrat fanns 18 stycken gatlampor. Utöver det fanns också 3 strålkastare.

Figur 16: Gatulampa och strålkastare

4.3.6 Tillgänglighet och trafikföring

Marken som helhet bestod av hårdyta. Lutningen på marken varierade i stora drag vilket kan ses på bilderna nedanför. Det har även blivit sättningar i marken efter trafiken vilket påverkar ojämnheten i marken ännu mer.

Handikapparkering var placerad vid kortsidan av Konsthallen som lutade kraftigt. Det fanns även en cykelparkering under tak vid Interflora butiken.

På torget delade fordonstrafik, cyklister och gående samma markyta, då det saknas markering och reglering på exempelvis var biltrafiken ska köra. Räddningstjänst ska kunna passera igenom torget, vilket de kan idag.

Figur 17: Ojämn markyta

Figur 18: Ojämn markyta

4.3.7 Markbeläggning

Torget är likt en kvadrat i formen och bestod av hårдыта i form av marksten. Stenen varierade i mönster, färg och storlek. Stensorterna som marken bestod av var plattor med inslag av små stenar. Färgen på stenarna skiftade mellan grått och en ljusare nyans av beige och rött.

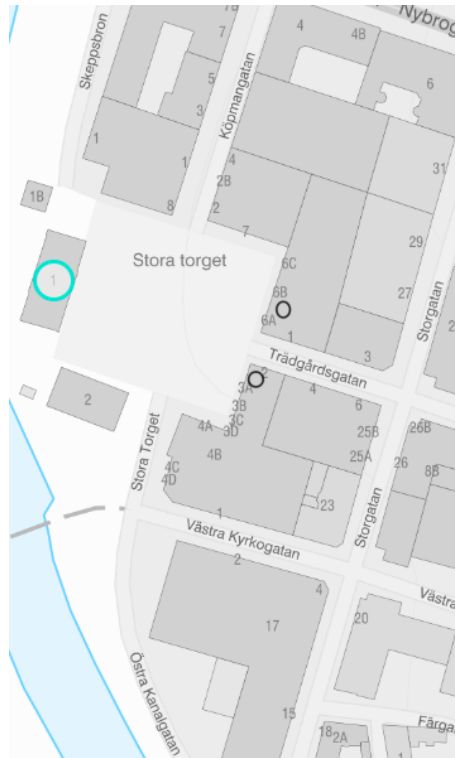
Figur 19: Markbeläggning på Stora Torget

Figur 20: Synvinkel från Mellanholmen

4.4 Notationsanalys

Notationsanalys visar hur människorna i Härnösand rör sig på Stora Torget. Som nämns under rubriken metod är författarna av arbetet boende i Västerås och har gjort ett studiebesök av torget under tidsperioden av ett dygn. Samtliga notationer utfördes därav under två dagar under olika tidpunkter på dygnet. De pågick under 15 minuter, från restaurangen Apa och cafét Espresso House. Restaurangen och cafét ligger i anslutning till torget och ger samma observations möjligheter. Se svarta cirklar i bild.

Figur 21: Karta över Härnösand

Från karta.härnösand (u.å.) Copyright Härnösand kommun. Återgiven med tillstånd.

4.4.1 Notation 1

Notation 1 inträffade onsdagen den 05/05–2021 klockan 17:30 och pågick under 15 minuter. Observationen skedde från restaurangen Apa som ligger vid torget. Under observationen var det strålände sol med kraftig vind och cirka 4 grader.

Under dessa 15 minuter passerade 24 personer genom torget till fots och 3 personer cyklade genom torget. Den första cyklisten kom från Skeppsbron och cyklade till Trädgårdsgatan. Den andre cyklisten kom från Trädgårdsgatan och åkte till Skeppsbron. Den sista kom från Köpmangatan och cykla mot Östra Kanalgratan.

De gåendes flöde genom torget varierade och det fanns ingen tydlig skillnad. 10 av de 24 gick mot Skeppsbron i riktning mot vattnet. Under denna notation syntes 2 barn och 1 hund.

En Securitasbil var parkerad under hela notationen utanför interflora, en polisbil körde genom torget från Trädgårdsgatan in till Köpmangatan.

4.4.2 Notation 2

Notation 2 inträffade torsdagen den 06/05–2021 klockan 09:05 och pågick under 15 minuter. Observationen skedde från cafét Espresso House. Under observationen var det soligt och blåsigt och cirka 4 grader. Vid notation 2 passerar 23 stycken personer torget till fots, två cyklister cyklar igenom torget. 2 av de 23 personerna satte sig på en bänk, den ena satt i ca 2 minuter innan hen fortsätter, den andra satt av och till på bänken under hela notationen. Tre personer som passerar torget var till syntes av kläderna att döma byggare, förslagsvis snickare.

En bil parkerade på handikapparkeringen i sidledes om Konsthallen och en person i rullstol åkte in till cafét. Utanför interflorabutiken stod en firmabil parkerad under hela notationen. En lastbil passerade torget och följde Skeppsbron i riktning mot Östra Kanalgränd.

Majoriteten av människor som passerade torget vid denna tidpunkt, går antingen ifrån Trädgårdsgatan eller till Trädgårdsgatan. 6 av de 23 kom från Trädgårdsgatan in till torget. 9 personer gick mot Trädgårdsgatan från andra hållet. En person som går in till Trädgårdsgatan hade hund med sig.

4.4.3 Notation 3

Notation 3 inträffade torsdagen 06/05–2021 klockan 10:00 och pågick under 15 minuter. Observationen skedde från cafét Espresso House. Under observationen var det sol med enstaka moln och blåsigt, cirka 4 grader.

Under denna notation passerade 52 personer torget till fots, utöver dessa passerade 5 cyklister, och en person med permobil. Personen i permobilen stannade till mitt på torget i cirka 1 minut, innan hen fortsatte. Vid notationstart satt 2 personer på en av de bänkar som är

placerad utanför banken. En tredje stod och samtalade med de som satt. Efter en kort stund gick alla från torget. Det satt också en person på trappen upp till Nordeabanken.

Vid den tredje notationen ökade antalet besökare med nästan det dubbla i jämförelse med tidigare. Flödet här var störst vid Trädgårdsgatan. Totalt gick 21 personer till fots genom torget för att gå in på Trädgårdsgatan. 4 av dessa gick in på Espresso House. Här noterades byggarbetare, en person med barnvagn och en person som var blind. Samtliga cyklister följde antingen Skeppsbrovägen, eller mellan Skeppsbro och Trädgårdsgatan.

Firmabilen som stod utanför interflorabutiken klockan 09:05 stod kvar även vid denna tidpunkt. Bakom den stod också en Securitasbil parkerad. Vakten gick omkring på torget under notationen.

4.4.4 Notation 4

Notation 4 inträffade torsdagen 06/05–2021 klockan 11:00 och pågick under 15 minuter. Observationen skedde från cafét Espresso House. Under observationen var det sol med en del moln och blåst och cirka 4 grader.

Vid notation 4 passerade 53 personer till fots, 2 cyklister där båda cyklade i färdriktning mot Östra Kanalgatan, de kom från Trädgårdsgatan och Skeppsbron. Det satt en person på en bänk under hela notationen. Flödet denna tidpunkt var relativt jämnt. Det största flödet sågs från Trädgårdsgatan. Det kom 17 personer där ifrån och 17 personer som gick över torget med riktning mot Trädgårdsgatan. Sedan var det 11 personer som kom från Skeppsbron, 11 personer som kom från Köpmangatan, och 10 personer som kom från Östra Kanalgatan.

Det var 3 personer varit på Systembolaget. Det passerade torget. Vid denna notation noterades även 2 barnvagnar, vilket inte hade gjorts vid tidigare tillfällen. Även 4 hundar syntes till. På torget förbereddes modern dans av New education for contemporary dance.

Utanför Interflora stod en lastbil parkerad vid start, den lämnade torget klockan 11:14. Två firmabilar kom från Skeppsbron, ena körde mot Östra Kanalgatan och den andra till Köpmangatan. En postbil kom från Östra Kanalgatan och åkte till Trädgårdsgatan.

4.4.5 Notation 5

Notation 5 inträffade torsdagen 06/05–2021 klockan 13:10 och pågick under 15 minuter. Observationen skedde från cafét Espresso House. Under observationen var det molnigt och blåsigt med cirka 4 grader. Vid start var det lite snöfall som avtog snabbt.

50 personer passerade torget till fots vid denna tidpunkt. 5 cyklade genom, varav 2 personer passerade från Skeppsbron till Östra Kanalgatan, 2 personer kom från Trädgårdsgatan till Skeppsbron, och den sista cyklade från Köpmangatan till Skeppsbron. Vid notationens start satt en person på trappen till Nordeabanken, som sedan gick till Trädgårdsgatan. Mer än hälften av besökarna, 27 personer, passerade torget och gick in till Trädgårdsgatan. Flödet från de olika vägarna var jämnt. Det var mellan 7 och 13 personer som kom från det 4 huvudstråken in till torget. 2 barnvagnar och 1 hund syntes till denna tid.

En skolklass stod ungefär halva notationen mitt på torget och tittade på dansarna från New education for contemporary dance som dansade moderndans. Efter en kort stund kom även 5 ungdomar och tittade. En äldre person stod från start av notationen och tittade på dansarna, hen gick sedan till Trädgårdsgatan.

13:18 parkerar en bil på handikapparkeringen vid Konsthallen. En firmabil kom från Östra Kanalgatan och parkerade utanför Interflora.

Något som noterades för första gången från tidigare tidpunkter var besökare med resväskor, 2 personer med påsar från livsmedelsbutiker och från jordgubbsståndet, och personer med träningsstavar.

4.4.6 Notation 6

Notation 6 inträffade torsdagen 06/05–2021 klockan 14:10 och pågick under 15 minuter. Observationen skedde från cafét Espresso House. Under observationen var det mulet med cirka 4 grader och blåsigt. Det började snöa 14:16 men avtog efter en kort tid.

Vid den sista notationen passerade 67 personer och 6 cyklister genom torget. En person satt från start på en bänk utanför Nordeabanken, hen satt där hela notationen.

Flödet av besökare denna notation var jämnt. Största antalet, 21 personer gick till Skeppsbron. Det var 23 personer som kom från Trädgårdsgatan. Det lägsta antalet personer var 8 som gick mot Östra Kanalgatan, och 10 personer som kom från Skeppsbron.

Det var 2 personer som hade rullator. Båda gick emellan Trädgårdsgatan och Köpmangatan. 2 sällskap med barn och 1 person med barnvagn passerade torget.

Securitasbilen som syns vid tidigare tillfälle stod parkerad utanför Interflorabutiken från start. Den lämnar torget 14:19. Både en lastbil och en privat personbil körde igenom torget från Skeppsbron till Östra Kanalgatan. En postbil körde samma stäcka men i motsatt riktning.

5 RESULTAT

Under denna rubrik kommer studiens resultat att presenteras, det vill säga resultatet av intervjuerna, enkäten och gestaltungsförslaget.

5.1 Intervju med centrumutvecklare

I detta avsnitt presenteras en sammanfattning av intervjun med Jon Hultman som jobbar som centrumutvecklare och konsult i Härnösands kommun. Hans uppdrag är att bidra till en levande stad. Jon svarade på frågorna, hur Stora Torget ser ut och fungerar idag, utifrån sitt perspektiv som sakkunnig och invånare i staden. Sammanfattningen inkluderar det som är väsentligt för arbetet. Frågorna i helhet hittas under bilaga 2.

5.1.1 Jon Hultman

Jon tycker att Stora Torget idag är fullt av möjligheter, samtidigt som det är komplicerat och har en del utmaningar. En utmaning är att staden är över 400 år gammal, vilket gör att torget inte klarar dagens förväntningar på hur ett torg ska se ut och fungera. På grund utav torgets gamla ålder är marken ojämn med lutningar åt flera olika håll. Han berättar också att dagens markbeläggning är en dyr marksten som inte är tillgänglig att köpa i dagsläget, vilket gör att det inte går att byta en sten om den går sönder.

Jon anser att den förmodligen största utmaning för torget är trafiken och dess påverkan på invånarnas brukande av torget. Enligt gällande regler är det bara ändamålsenlig trafik som får passera genom torget. I brist på reglering som exempelvis tidsreglering, trafikkameror och polisnärvaro, passerar även privata personbilar genom torget. Möjligheten till annan väg runt ön finns men privata personbilar kör genom torget för att spara någon minut. Trots att trafik tillkommit på torget och ön har torget inte förändrats särskilt mycket. Detta har lett till att mittpartiet av torget i stort sett blir oanvändbart, eftersom det är svårt för gemeneman och trafik att umgås i samma offentliga rum. Det finns heller inte någon markering, till exempel riktlinjer som visar vart trafiken ska köra på torget. Detta försvårar situationen.

I dagsläget används Stora Torget i den mån det går som mötesplats. Sommartid placeras parkbänkar ut på torget. Ett tåg som barn kan leka på ställs fram. Utöver parkbänkar finns det en trapp vid ett intilliggande hus som används som indirekt sittplats. Flera sittplatser än så finns inte på torget och Jon menar att det behövs skapas fler sittmöjligheter, gärna med avlastnings ytor så som tillhörande bord. På torget finns även åtta stycken handelsplatser som går att hyra av kommunen.

Grönskan som finns på torget är ett fåtal träd som planterades för cirka 20–30 år sedan. Jon tycker därför att det vore betydelsefullt att få in mer grönska, då torget idag uppfattas som hårt med all sten som utgör majoriteten av materialet som används.

Jon menar att beroende på årstid förändras användningen av Stora Torget. I mitten av april sopas torget rent från grus, och efter det blir torget brukbart. Som nämnt ovan ställs bänkar och lektåg fram sommartid, de elementen blir stående tills september. Vintertid kommer det mycket snö i Härnösand. Idag använder kommunen delar av torget för att samla de snövallar som sapas vid plogning. Detta gör att torget blir oanvändbart då snövallarna tar mycket yta. Vintertid är det även mörkt nästan hela dygnet, med endast 4–5 timmar med dagsljus.

Jon har olika förslag gällande omgestaltning av Stora Torget och hur torget kan utvecklas. En tydlig aspekt som han ser det, är att det saknas en bra mötesplats i kommunen. En plats där invånare kan sitta och titta på folk eller stanna till för att ladda mobiltelefonen. Han ger exempel på hur detta skulle kunna lösas. Exempelvis genom att skapa en mötesplats under tak, via en pergola. Han skulle också gärna se “pop up” möjligheter med färdigställda bodar

som har tillgång till el och vatten, och som kan hyras månadsvis under vår- och sommarhalvåret.

Vid tillfällena placeras en scen med hjul på Stora Torget, då torgets yta är den största platsen i centrum. Jon skulle föredra att en mer stationär installation som kan ha flera funktioner än endast en scen, placeras på torget. Han anser också att något som har en multifunktionell funktion till exempel konst integrerat med lek och sittytor skulle kunna vara en bra idé för torget.

5.2 Intervju med landskapsarkitekter

Nedan presenteras en sammanställning från intervjuer med tre oberoende landskapsarkitekter. De intervjuade var Karin Sjölin från Lunds kommun, Johu Riikonen från Ekologigruppen och Helen Hasselberg från Tengbom. Samtliga fick samma frågeställningar gällande allmän gestaltning av torgytor. Alla besvarade frågorna utifrån deras eget tyckande. Frågorna hittas under bilaga 1.

5.2.1 Karin Sjölin

Torg är i första hand en mötesplats, en plats för vistelse. För att ett torg ska vara attraktivt behöver det finnas olika funktioner.

Ett fysiskt element som är väsentligt för ett torg är möjligheten till att sitta. För att ett torg ska bli en mötesplats behöver människor ha möjligheten till att stanna till och vistas. Det bidrar sittplatser till.

Grönska på ett torg är av stor vikt. Så som träd och urnor med säsongblommar som skiftar efter årstiderna bör prioriteras. Något som inte ska finnas på ett torg är buskage. Det skymmer sikt som kan påverka trygghetsaspekten.

Natursten är en markbeläggning som både är slittåligt samtidigt som den åldras vackert, och fungerar bra på ett torg i innerstaden. Betong kan bli problematiskt vid exempelvis ledningsarbete, då betongen måste brytas upp för att byta ledning. Det bör finnas jämna stråk också där alla kan ta sig fram.

Det bästa vid gestaltning av dagvatten är att jobba med ytor som är genomsläppliga för vattnet. Det kan vara grusytor blandat med pimpsten som läggs vid trädplantering, som gör att rotsystemet drar åt sig vattnet.

För att få människor att besöka ett torg måste det finnas platser för vistelse. Det är viktigt att besökaren kan slå sig ned och titta på andra. Det kan gärna finnas yta för "pop up" aktiviteter, alltså en yta som kan användas på olika sätt. Finns det trafik på torget, ska det göras någonting som gör att den saktas ned.

Vid gestaltning av torg ska helheten beaktas. Bland annat hur torget ska tjäna staden, hur flödet är på torget, hur solen rör sig. För att lyckas med att gestalta ett torg behöver någon i projektet vara med från start.

5.2.2 Johu Riikonen

Johu menar att ett torg är ett mellanrum mer än något annat, en kontrast till allt som finns runtomkring. Ett torg kan vara en paus från en snabbare rytm i staden.

Att ha för stora öppna ytor utan knutpunkter kan vara värt att beakta på ett torg. Det kan leda till en viss känsla av obekvämheter. En knutpunkt kan vara flera fysiska saker där folk kan samlas, till exempel en fontän.

En självklarhet är vegetation som ger skuggning. Växter som bidrar med att ge skugga och regnskydd är att föredra. Växter kan också fungera som temperaturreglering.

Något som är estetiskt tilltalande är markbeläggning med olika texturer. Det kan vara stenytor kombinerat med grusytor. Gruset kan också användas vid vegetation för genomsläpplighet av vatten.

Det viktigaste vid dagvattenhantering är att inte alltid gömma vattnet, att låta det rinna på ytan. Det går att ta tillvara på vattnet genom en lekinstallation eller med en liten å som rinner genom torget.

Aspekter som bidrar till vistelse på ett torg kan vara flexibla sittplatser. Det finns tunga pallar som är för tunga för att bli stulna, men med möjligheten att flytta omkring på. Det blir ett organiskt och fint system på ett torg. Det är också viktigt att ta hänsyn till den biologiska mångfalden vid gestaltning.

För att en gestaltning ska bli bra behöver det finnas ett starkt koncept från början, med en tydlig röd tråd som är lätt att följa.

5.2.3 Helen Hasselberg

Torg är viktiga platser för möten med människor. Klassiskt är att torg är en mötesplats och en handelsplats.

I grunden betyder torget en öppen plats utan ett flertal fysiska element. Skulle torget sakna handel kan det då uppfattas som ödsligt. Viktiga element är möjligheten till att sitta, och förekomsten av träd om det fungerar för det specifika torget.

Träd skymmer inte sikt. Det kan ge skugga och kan även smyckas med ljusslingor.

Blomsterurnor med vår och sommarblommor uppskattas av besökare. Vegetation som inte ska planeras på torg är buskage. Ett torg ska vara öppet och med fri sikt, buskage skapar även ofrivilliga rum.

I Sverige är det klassiska sättet att anlägga ett torg att belägga torget med natursten, granit, som markbeläggning. Natursten håller i en evighet och åldras fint. Gatsten kan vara lite knöligt. Det är inte bra ur tillgänglighetsperspektiv. Det behöver finnas plana stråk på ett torg så underlaget och torget i helhet blir tillgängligt för alla. Betongsten ska undvikas om det går.

Gällande dagvatten ska det beaktas att det bara är tillfälligt vatten. Att visa dagvattnet på ett torg är svårt. Men det finns täckta rännor som har fina mönster som kan användas.

Det ska finnas gratis sittplatser på torg där besökaren inte behöver köpa något från en uteservering. Där de bara kan sitta och titta på folk. Det är viktigt att det finns aktiviteter i husen runt omkring torget. Något som ska undvikas om det går är trafik. Det skapar en barriär

och ger mindre yta. Det får inte gömmas bort att beakta helheten som snöröjning, städning och tömning av papperskorgar.

Ett lyckat koncept vid gestaltning av torg är att ge mer plats för människor, om trafik måste finnas på torget ska den ha en undanskymd roll.

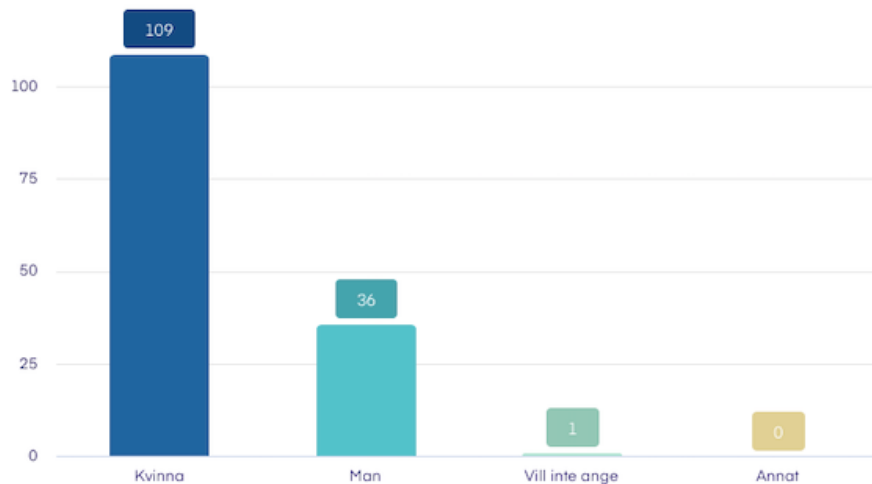
5.3 Invånarundersökning

Nedan redovisas enkätens slutgiltiga resultat i form av tabeller och med tillhörande text.

Totalt deltog 146 personer från Härnösand under en svarsperiod på 2 veckor. Enkäten publicerades i en sluten grupp på Facebook.

Tabell 1: Fråga 1

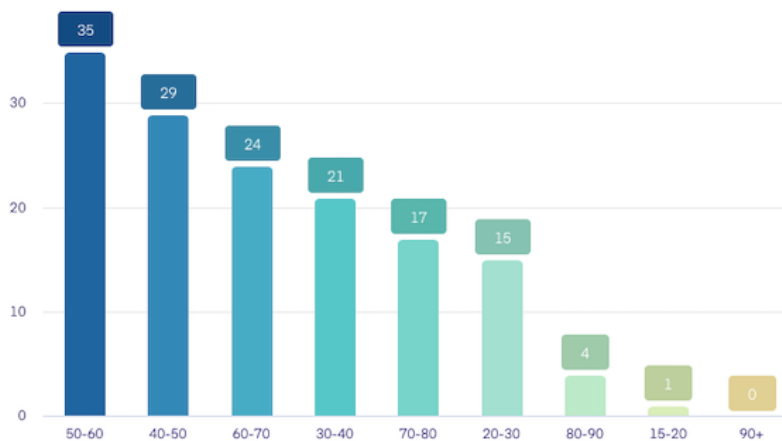
1. Kön

Majoriteten av de svarande var kvinnor med en svarssiffra på 109 stycken. 36 stycken var män och en respondent angav inte sitt kön.

Tabell 2: Fråga 2

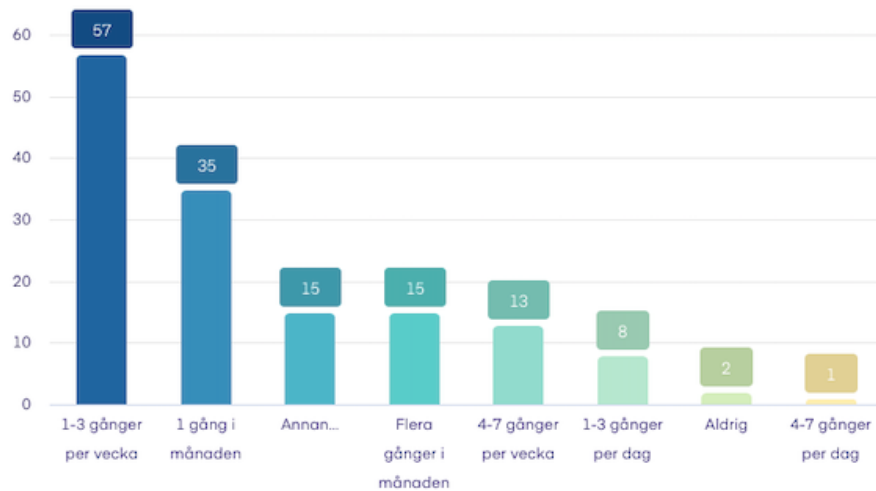
2. Ålder

En övervägande del av respondenternas ålderfrekvens låg mellan 50–60 år. Åldersgrupperna i 15–20 år och 80–90 år, var de grupperna som svarade i minst utsträckning.

Tabell 3: Fråga 3

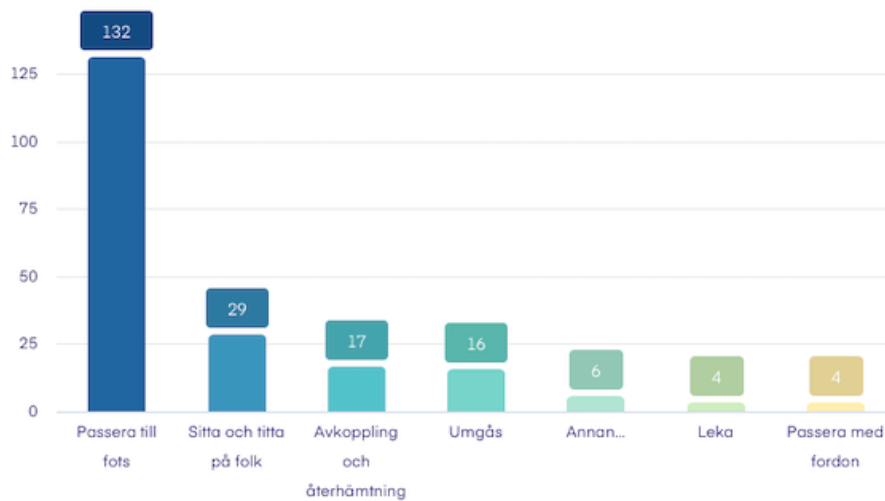
3. Hur ofta besöker du Stora torget i Härnösand?

57 av de som deltog i enkätundersökningen svarade att de besöker torget mellan 1–3 gånger per vecka. 35 stycken av de deltagande i enkäten svarade att de besöker en gång i månaden. 15 personer valde alternativet “annan”, där följande svar förekom: 2 gånger per år, på semestern, pandemittider, numera 5 gånger om året, några få gånger per år, varje gång jag besöker Härnösand, när det inte var pandemi, någon gång per år, nån gång per år, 2 gånger i månaden, sällan - några gånger i månaden, väldigt sällan. Resterande 2 av de 15 respondenterna som valt alternativet annan, har inte förklarat hur ofta de besöker torget.

Tabell 4: Fråga 4

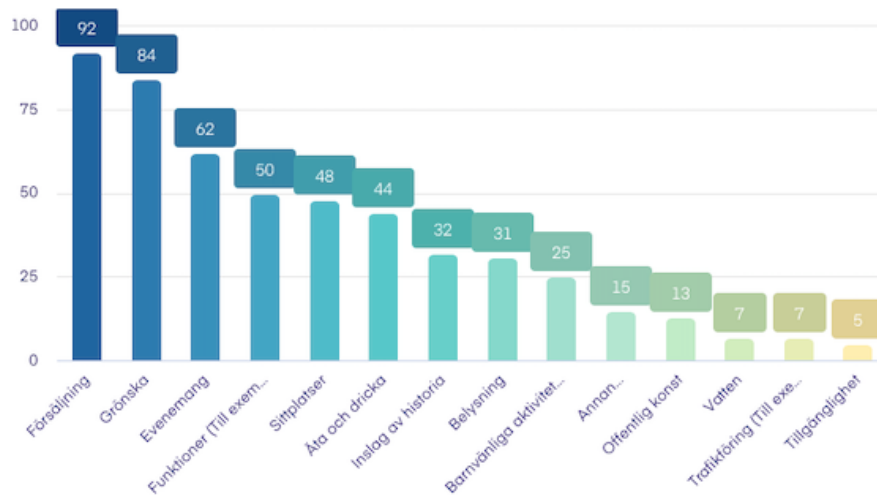
4. Vad brukar du göra på Stora torget?

Enkäten påvisar tydligt att majoriteten av de som svarat på undersökningen passerar Stora Torget till fots, 132 personer har valt det som svarsalternativ. Det vill säga en procentuell siffra på 90,4. 19,9 procent svarar att de brukar sitta och titta på folk och 11,6 procent står för Avkoppling och återhämtning. 11 procent förbrukar sin tid på torget för att umgås. Av de 6 som svarat alternativet annan, har de nämnt följande: sitta och fika, fika, fika, gå till Apa eller Espresso house, fika/äta på uteservering. Den resterande respondenten har inte förklarat vad hen brukar göra på torget.

Tabell 5: Fråga 5

5. Vad saknar du på Stora torget?

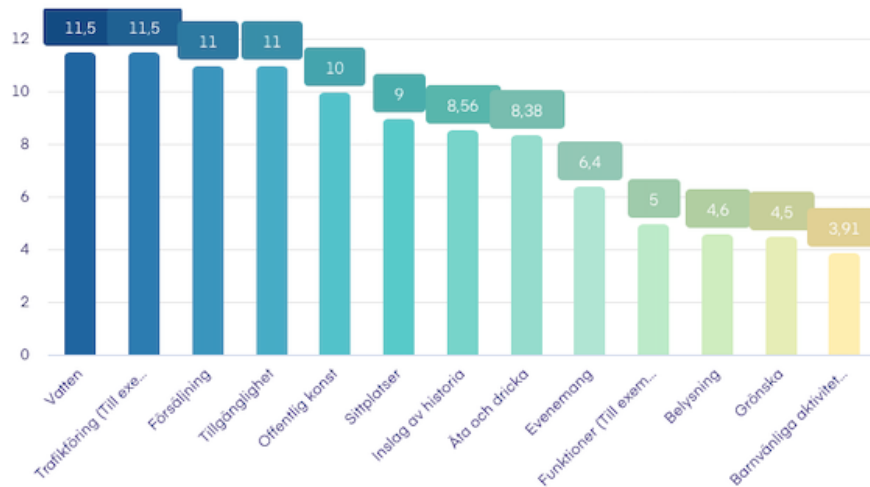

De två faktorerna som tycks saknas mest på Stora Torget är framförallt försäljning följt av grönska. Enkäten påvisade i rangordning att evenemang, funktioner och sittplatser också är sådana faktorer som det anses vara brist på. Under svarsalternativet annan förekom följande svar: toaletter, bevakning mot obehöriga bilister, tydlighet hur cyklister ska passera, genomfartstrafik, aktiv torghandel, naturliga sätt att umgås på - inte bara restaurangbundna utesittplatser, inget, bussar oftare, och bar/café med rättigheter.

Respondenterna utnyttjade dock även möjligheten till att uttrycka både missnöje och nöje över vissa faktorer på Stora Torget. Bland annat nämns det följande: gillar att ni har solstolar, så tråkigt med stenarna, stenkonstverket tar onödigt stor plats med sluttande stenparti - ljudet av rinnande vatten är fint men vattnet runt stenen är sällan rent, ta bort stora stenen, det är så ödsligt och alldeles för stor tom yta, (lekmöjligheter och mer serveringar - det som finns på torg i varmare länder på sommaren och på vintern julmarknad och försäljning, fler restauranger/café/glassbarer med massa bord runtom - så det blir som torgen utomlands.

Tabell 6: Fråga 6

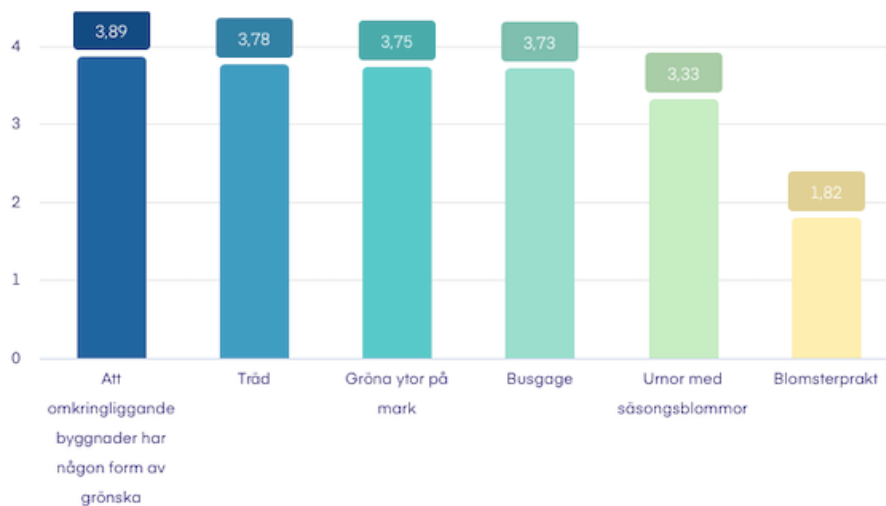
6. Vilka av dessa punkter värderar du högst på Stora torget idag?

Resultatet av enkäten visar att deltagarna idag värderar vatten högst, därefter trafikföring. Båda faktorerna har samma snitt på 11,5. Försäljning och tillgänglighet är jämlika i fråga om vad som uppskattas högst på Stora Torget. De faktorer som deltagarna värdesätter lägst är belysning, grönnska och till sist barnvänliga aktiviteter. Svaren är angivna i snitt.

Tabell 7: Fråga 7

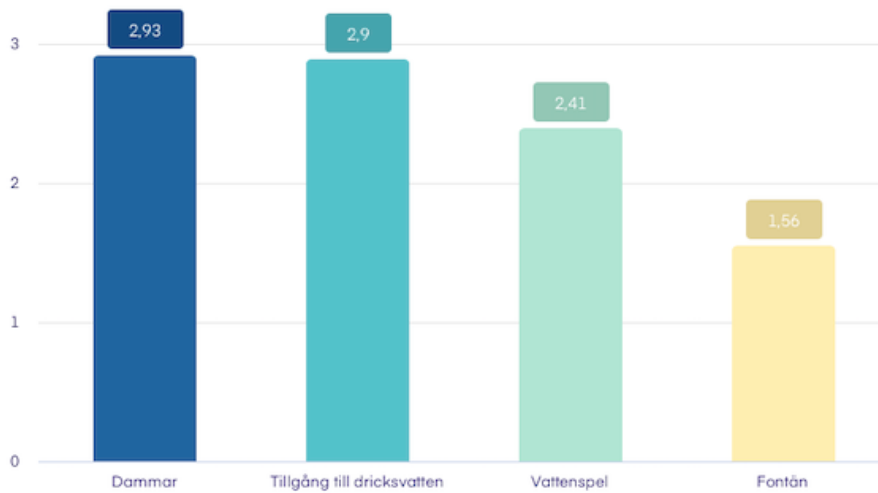
7. Vad för typ av grönnska vill du ha på Stora torget?

Respondenternas svar visar att grönnska på byggnaderna runt om Stora Torget är det som föredras mest. Enstaka träd, gröna ytor och buskage värderas i det närmaste jämlikt. Blomsterprakt är den faktor som deltagarna föredrar minst. Svaren är angivna i snitt.

Tabell 8: Fråga 8

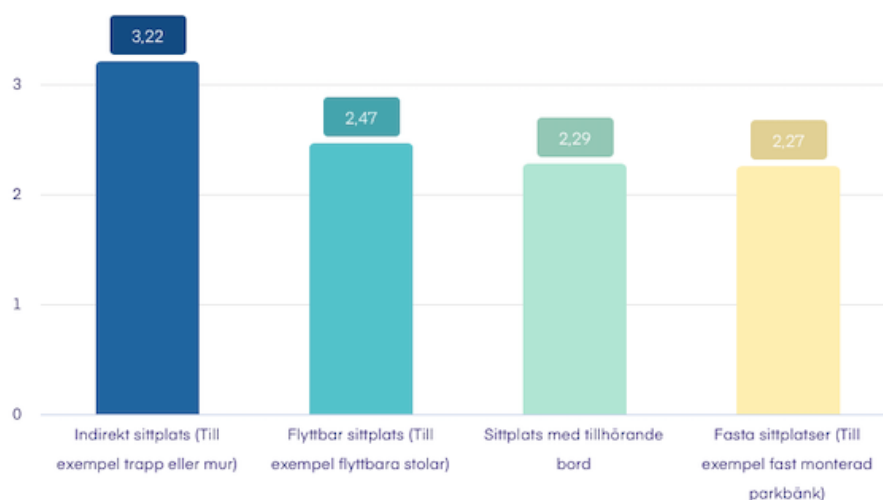
8. Vad för typ av gestaltning av vatten vill du ha på Stora torget?

Vatten i form av dammar och tillgång till dricksvatten är det som invånarna helst vill se på Stora Torget. Därefter kommer vattenspel och fontän i skriven ordning. Svaren är angivna i snitt.

Tabell 9: Fråga 9

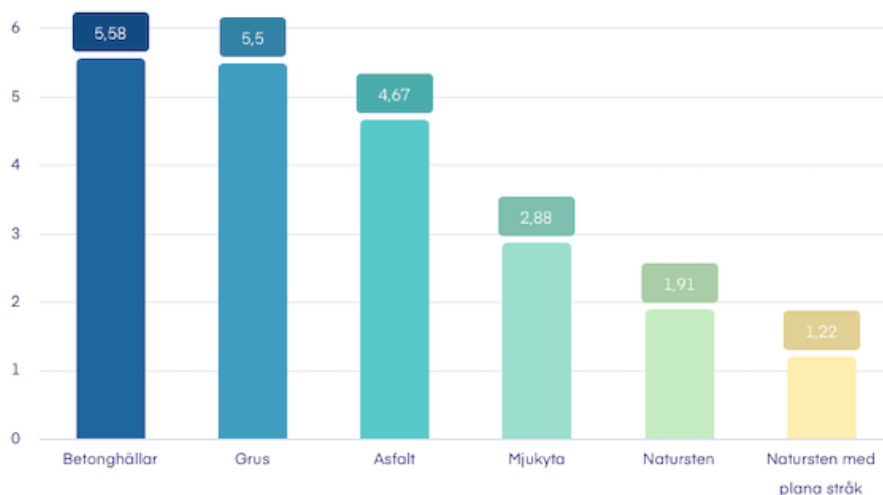
9. Vad för typ av sittplatser skulle du föredra på Stora torget?

Gällande sittplatser visar resultatet att indirekta sittplatser föredras framför direkta sittplatser. I dagsläget finns det indirekta sittplatser i viss mån i form av en trappa vid Nordea bank. Det direkta sittplatserna som finns idag på torget är fast monterade parkbänkar, vilket invånarna enligt enkäten minst föredrar. Svaren är angivna i snitt.

Tabell 10: Fråga 10

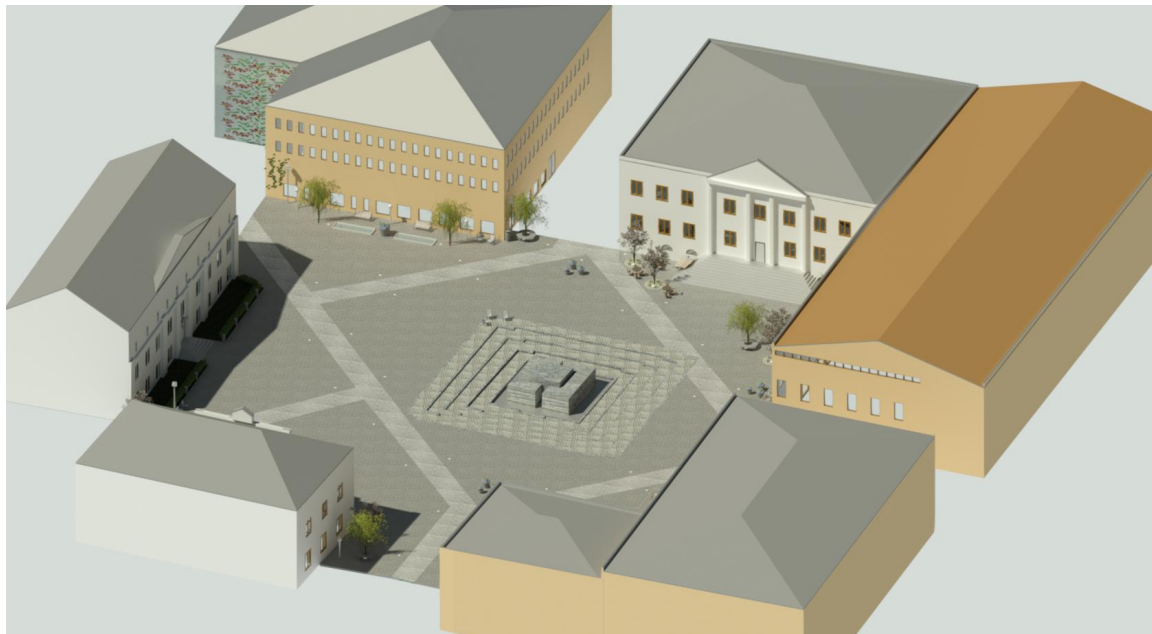
10. Vilken typ av markbeläggning skulle du föredra på Stora torget?

Betonghällar och grus är den markbeläggning som de svarande värderar högst. Natursten med plana stråk var av minst preferens. Svaren är angivna i snitt.

5.4 Gestaltungsförslag för Stora Torget

Nedan kommer gestaltungsförslaget att redovisas i form av 3D bilder med hjälp av programmet Autodesk Revit. Förslaget har utformats utifrån resultatet som framkom från intervjuer, enkäten och litteraturstudien.

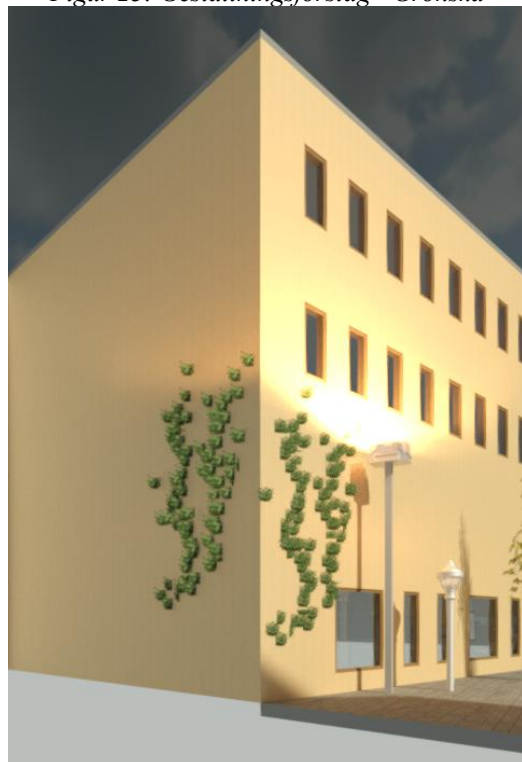

Figur 22: Gestaltungsförslag - Vy över Stora Torget

5.4.1 Grönska

Figur 23: Gestaltningförslag - Grönska

Figur 24: Gestaltningförslag - Grönska

Runt om torget och framförallt i hörnen är två olika typer av träd utplacerad, totalt 16 träd. Att två typer av träd valdes var för att ge variation. För att få in en bestående grönska valdes träd

för att det inte skymmer sikt, och att de ger skugga. För ett mer estetiskt tilltalande intryck av träden planteras perenna blommor runt om träden. Träden är även inramade av sten likt en cirkel i form, med grus som underlag. I enkäten framkom det att grus var den näst mest föredragna markbeläggningen. De ämneskunniga nämner att grusytor är till fördel för dagvattenhantering. Att gruset har ramats in med hjälp av stenar runtomkring är av funktionella skäl och estetiska skäl.

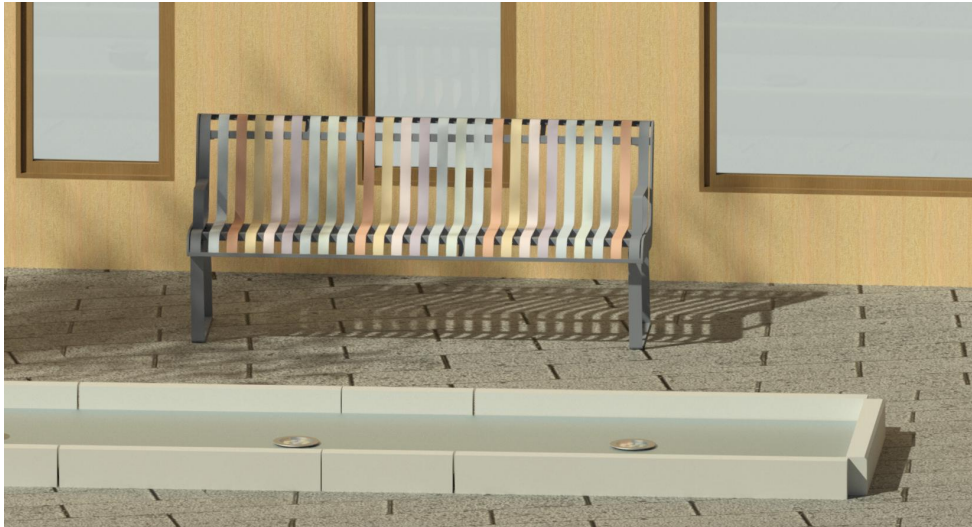
I förslaget syns också urnor i olika storlekar med säsongblommor som kan ställas fram under våren. Under intervjuerna framkom det att grönska som varierar med säsongstiderna är ett positivt inslag på ett torg då besökarna ser att grönskar förändras. Detta gör torget mer levande och bidrar till en omväxlande omgivning runt torget.

I enkäten ville invånarna helst se grönska på intilliggande byggnader. Vid torget finns en byggnad som delvis står tom. Byggnaden har inget kulturhistoriskt värde. Därför är det möjligt att placera en klätterväxt som följer byggnadens fasad.

Den ämnesmässiga referensramen påvisar att grönska har ett flertal fördelar, exempelvis att hälsan gynnas av det. Det nämns också i tidigare avsnitt, att barn som exponeras för grönska riskerar att i mindre utsträckning utsättas för mental ohälsa senare i livet. Därav placerades lekinstallationen, med formen av ett hjärta, på gräsytan utanför Konsthallen.

Utökningen av den totala grönskan gjordes då det enligt enkäten framkom att grönska var den näst mest saknade faktorn på Stora Torget.

5.4.2 Vatten

Figur 25: Gestaltningförslag - Vatten element

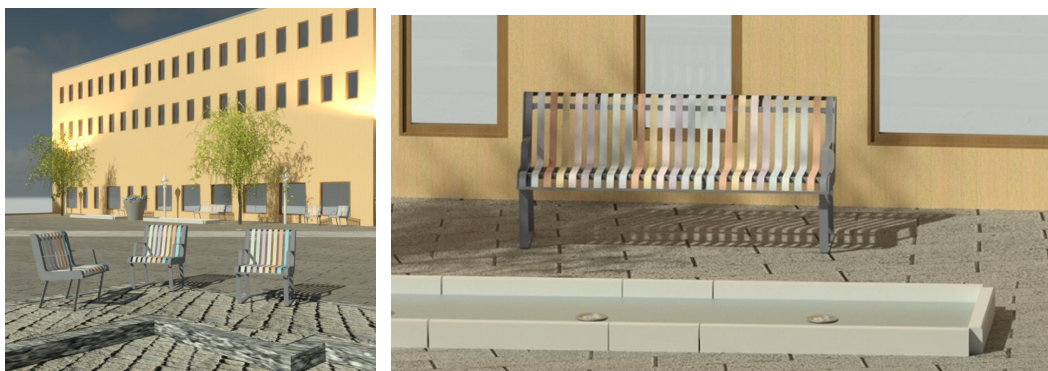
Två separata vatten element i kvadratisk form placeras på torget. Dessa består av grundbassänger som ger sprudlande vatten, likt en fontän.

Enligt enkäten uppskattade invånarna vatten på Stora Torget idag mest av de angivna alternativen. En person skrev också att det uppskattar ljudet från det rinnande vattnet som Evolution har under sommaren. Av dessa anledningar placerades två separata vatten element. Dessa är placerade i solläge på en plats som idag var tom, längst med en husfasad, och på så vis skapas inte hinder för framkomligheten.

Under rubriken ämnesmässig referensram framkom det att vatten kan ge känsla av harmoni och ro och att det kan dämpa stress och ge känsla av fridfullhet. Att vatten elementen ger sprudlande vatten är till fördel då det kan ge känsla av lekfullhet och främjar social interaktion, vilket också framkom i ämnesmässig referensram. Detta är ytterligare anledningar till varför två vatten element placerades på Stora Torget.

Under observationen och notationsanalyserna framkom det att barn inte vistas på torget under längre tid. Vatten elementen kan bidra till att barn leker och på så vis skapas en mötesplats för familjer och barn, där barn kan stanna och leka en längre tid.

5.4.3 Sittplatser

Figur 26: Gestaltungsforlag - Sittplatser

På torget placerades olika typer av sittplatser. Invånarna hade som högsta önskemål indirekta sittplatser. Runt vissa träd placerades en cirkulär bänk som ramar in trädets, vilket är en direkt sittplats, men som fyller flera funktioner och kan då uppfattas som en indirekt sittplats av invånarna. Någon som syntes vid studiebesöket var att trappen till Nordeabanken nyttjades som en sittplats. Därför placerades en dubbel solstol på trappen. Där kan 2 personer sitta eller ligga. Det finns 11 flyttbara stolar utspridda som besökarna kan placera där de vill på torget. Både från intervjun med Johu och från forskning beskrevs det bland annat att flyttbara sittplatser ökar längden på besökarens vistelse. Invånarna valde flyttbara sittplatser som näst mest önskat enligt enkäten. Allt detta bidrog till att sådana sittplatser togs med i gestaltungsforlaget.

Efter mötet med Jon framkom det också att det saknas sittplatser med tillhörande bord, därav placerades 8 sådana. Där varje enhet har tre stolar med ett bord. Det finns även utrymme för

en till stol runt bordet. Dessa är fast monterade i marken och kan inte flyttas. Utöver dessa sittplatser finns två bänkar med ryggstöd som också är fastmonterade.

Bänkarna placerades bakom vatten elementen, på så vis får de sittande en fin utsikt över vattnet och med bakomliggande torg. Det har också framkommit att ljudet av vatten är harmoniskt vilket bidrog till att bänkarna placerades intill vatten elementen.

Det framkom i tidigare avsnitt att forskning påvisat att sittplatser kan vara det viktigaste fysiska element på ett torg, för att skapa en mötesplats. Med hjälp av ett ökat antal sittplatser finns det utrymme för både invånare och besöksnäring att vistas på torget samtidigt.

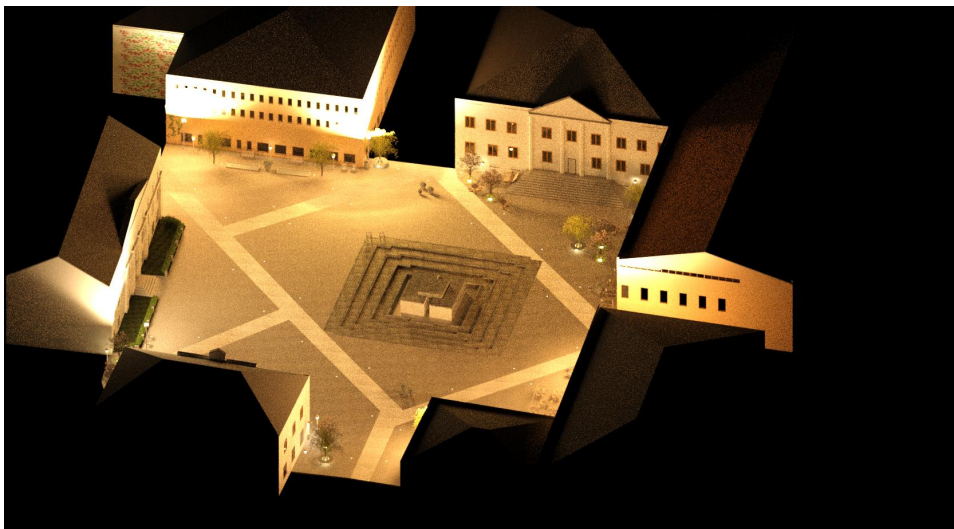
5.4.4 Offentlig konst

Figur 27: Gestaltungsforlag - Offentlig konst

Den offentliga konsten som fanns på Stora Torget kommer att bevaras av respekt till kommunen. Det har tidigare framgått att det ingår tre delar i konstverket Evolution, där en del av verket står på Stora Torget. Mellan dessa tre delar av konstverket skapas en siktlinje. Därav har inga fysiska element placerats så att siktlinjen förstörs. Det som syns på gestaltungsforlaget är en illustration av Evolution.

5.4.5 Belysning

Figur 28: Gestaltningförslag - Belysning

Det placerades 17 stycken gatlampor i utkanten av torget. 6 strålkastare vid ingångar in till torget och i hörn. Markbelysning som följer det visuella stråket till anslutande gator. En ökning av strålkastare som belysning valdes att göras för att öka trygghetskänslan på torget. Att belysning ökar på trygghetskänslan är något som framkom i tidigare rubrik.

Markbelysningen har en funktionell funktion då den ligger längst med det visuella stråket och kan då visa var cyklister och gående kan passera utan hinder vid mörker. Markbelysning är placerad under träden för effektbelysning av dessa.

5.4.6 Tillgänglighet och trafikföring

Figur 29: Gestaltningförslag - Tillgänglighet och trafikföring

Vid två infarter in till torget var två olika cykelställ placerade. Ett ställ var större med flera platser och ett tillhörande tak. Det mindre stället har ett fåtal platser. Cykelstället med tak fanns på torget innan omgestaltning och behålls. Det fyller en bra funktion samtidigt som det

är placerat på en bra plats. Det mindre stället placeras intill Skeppsbron, då det under studiebesöket noterades att cyklister passerade genom infarten. Med flera cykelställ blir det enklare att lämna kvar cykeln och på så vis blir torget en målpunkt.

Räddningstjänst måste ha utrymme att passera genom torget med fordon. Därav är inga fysiska element placerade så att dessa skymmer infarterna från gatorna in till torget. Idag sitter det skyltar för förbud mot trafik på torget. Skyltarna kommer att sitta kvar efter omgestaltning.

Det visuella stråket förtydligar hur cyklister och fotgängare kan röra sig genom torget. I enkäten beskrev några respondenter att det vill förtydliga hur de kan cykla på torget. Bilister kan uppfatta stråket som ett visuellt hinder, och på så sätt förhindras den trafik som idag förekommer på torget. Det kan också hjälpa till att sakta ned farten. Behovet att sakta ned farten på trafiken på torget var något som framkom under intervjuerna. Med det visuella stråket skapas både en tydlighet som invånarna saknade, och sänker farten på trafiken.

5.4.7 Markbeläggning

Figur 30: Gestaltungsforlag - Markbelagging

Markbelaggingen som valdes är olika typer av sten i olika fargnyanser, for att ge invanarna en mojlig het att visuellt skapa strak vid passering genom torget. Stenarna som bildar de visuella straket ut till intelligande gator ar valda i en ljusare kulor an resterande marksten. Detta for att underlatta for synned satta, da det framkom under ett tidigare avsnitt i arbetet att ljusare farger skapar kontraster som uppfattas lattare vid nedsatt syn. Det visuella straket placerades pa torget utifran flodet som syntes under studiebesoket. Straket leder ut till intelligande gator och ut mot Mellanholmen. Att straket leder ut mot Mellanholmen ar for att

förstärka siktlinjen mellan de tre delarna av konstverket Evolution. Markbeläggningen är plan över hela torgytan för att den ska bli tillgänglig för alla att vistas på torget.

Under markbeläggningen installeras också markvärme för att skapa möjligheten till att vistas på torget året runt. Med markvärme behövs ingen snöröjning. Det gör att snödrivor inte kan samlas på Stora Torget. På så sätt blir kan torget nyttjas året om.

En stor del av markytan lämnas fri för “pop-up” möjligheter, som marknadsstånd, evenemang och isbana. Under intervjuerna med Jon och landskapsarkitekterna betonades vikten av fria ytor till “pop-up” möjligheter, dessutom saknade invånarna möjlighet till evenemang. Det var den tredje mest saknade faktorn av svarsalternativen.

6 DISKUSSION

6.1.1 Åtskilda åsikter mellan dem ämneskunniga och invånarna

Det fanns en tydlig skillnad gällande vissa aspekter mellan landskapsarkitekterna och från invånarna som bor i Härnösand. En skillnad som var märkbar mellan ämneskunniga och invånarna var frågan om grönska. Både Karin och Helen som representerar ämneskunniga i detta fall, var enade om att buskage inte hör hemma på ett torg. Att vikten av fri sikt är betydande för torget. Enkäten med invånarna visade att buskage var den näst mest önskade typ av grönska. Med andra ord har parterna inte samma åsikt i fråga om buskage. Buskage är något som allmänheten generellt känner igen och kanske uppskattar visuellt. Vid avsaknad av kunskap om att buskage stänger in och skymmer den fria sikten som kan påverka tryggheten i ett offentligt utrymme, kan det vara lätt för invånarna att välja ett alternativ som individen uppskattar och känner igen i andra sammanhang. Exempelvis buskage i privata villaområden. Då de ämneskunniga betonade att buskage inte hör hemma på ett torg, valdes det bort vid skapandet av gestaltningsförslaget.

Under intervjutillfället med Johu nämns det att flexibla sittplatser är något som bör beaktas med hänsyn då ett torg ska gestaltas. Det vill säga sittplatser som är av direkta slag men som exempelvis kan flyttas runt på. Enkätresultatet visade däremot att de indirekta sittplatserna var

mer omtyckt än de flexibla sittplatserna. Återigen kan detta röra sig om kunskapsluckor men också ses som ett resultat av vad de deltagande helt enkelt tycker. En del kanske prioriterar det visuella före det funktionella och tvärtom. Flexibla sittplatser är dock till fördel då besökarna får möjlighet till att fritt orientera sig till den plats hen vill sitta på, kanske i närhet eller i avstånd. Detta leder till att besökande på torget får en känsla av bekvämlighet och därmed vilja att stanna kvar på torget under en längre tid. Då det utöver flexibla sittplatser även skapades indirekta sittplatser i gestaltungsförslaget, har hänsyn tagits till båda parterna.

Ett annat fysiskt element som det två grupperna hade delade meningar om var markbeläggningen. De ämneskunniga ansåg att betong ska undvikas, medan enkäten påvisade att det var den mest önskade markbeläggningen. Även här kan det röra sig om brist på kunskap om hur material fungerar i ett offentligt utrymme. Till exempel hur markstenen fungerar funktionellt. Det kan vara svårt för individer utan erfarenhet att skilja på natursten och betonghällar vilket kan vara en förklaring till att det alternativet valdes. Natursten inkluderar också fler typer av sten, med olika storlekar och färger. Personerna som svarade på enkäten kan då ha valt betonghällar för att de till exempel inte vill ha stora naturstenplattor i en röd nyans, som redan förekommer på Stora Torget. Då det finns en chans att invånarna inte ser en större skillnad mellan betonghällar och natursten, valdes natursten då det slits finare och är mer hållbara i längden.

6.1.2 Gestaltungsförslaget

Träden placeras i utkant för att lämna ett parti av torgets yta fritt för evenemang, som exempelvis marknadsstånd som kan ställas ut sommartid. Där försäljning kan ske av till exempel sommarfrukter, glass eller hantverk av invånarna av Härnösand. Marknadsstånd kan bli en del av besökarnas upplevelse av staden där turisterna kan handla. Det skapar en attraktion som bidrar till en utflykt för att besöka Stora Torget. För att göra detta möjligt är det viktigt att en tillräckligt stor yta lämnas tom på Stora Torget. Att tänka på dessa faktorer kan således förstärka stadens identitet som sommarstad och därav lämnades denna yta fri i gestaltungsförslaget.

Hade inte denna yta lämnats fri hade andra fysiska element kunnat placeras här, exempelvis hade förslaget kunnat få in flera sittplatser och mer grönska. Då Stora Torget är det enda torget i Härnösand är det dock viktigt att torget får behålla sitt karaktäristik utseende och fylla den funktionen som ett torg ska. Stora städer som har flera torg kan gestaltningen delvis

avvika från det traditionella torget, då det finns möjlighet till att både behålla ett traditionellt torg och samtidigt ha ett mer modernt.

Konstverket Evolution har haft en stor påverkan på omgestaltningens slutgiltiga resultat. Kulturnämnden har konstaterat att de gärna vill ha kvar konstverket vilket ska tas med största hänsyn. Tidigare har även ett medborgarförslag framförts, ett förslag om en omplacering av konstverket. Detta förslag godkändes inte. Problematiken med detta konstverk är att den är i 3 delar och upptar det en väldigt stor yta på Stora Torget. Det skapar en begränsad möjlighet på torgets utformning. Att ta bort konstverket innebär att ingen hänsyn tas till konstverkets helhet. Att ta bort den delen av konstverket på Stora Torget innebär att en del av konstverket försvinner och gör verket "ofullständig" då endast 2 delar blir kvar på Mellanholmen. Hela tankesättet om den tänkta siktlinjen från Stora Torget till Mellanholmen rubbas genom att ta bort verket.

Samtidigt skulle ett borttagande av Evolution på Stora Torget resultera i en betydligt mer frihet med torgets gestaltning, istället för att anpassa gestaltningen efter verket. En sådan möjlighet hade inneburit att faktorer som att placera grönska, vatten och markbeläggning med största sannolikhet hade sett annorlunda ut vilket nämnts innan.

Som tidigare nämnt finns det i dagsläget inte mycket av vattnelement på Stora Torget. Det vatten som finns på Stora Torget utgörs av en grund bassäng i konstverket Evolution. För att kompensera detta kan ytterligare tillägg av vattnelement på Stora Torget implementeras. Det har gjorts i förslaget. Att implementera dammar på Stora Torget kan vara komplicerat i dagsläget då ytan som utgör torget inte är tillräcklig. Speciellt när konstverket Evolution tar sådan stor plats. Det vatten element som har placerats i gestaltningsförslaget placerades där av anledningen till att det är en fri yta som inte utgör ett hinder för framkomligheten. Byggnaden bakom från elementen är den enda byggnad som inte har ingångar ut mot torget utan längst fasaden är det endast fönster. Därav kan element placeras där utan problem.

För att få torget till ett tryggt offentligt rum valdes god belysning. Detta prioriterades då Härnösand ligger i norra Sverige och har under några av årets månader endast ett fåtal timmar med dagsljus per dag. Med god belysning kan torget nyttjas och upplevas tryggt större delen av året. Likt trädens placering blir det en svårighet att placera om gatlamporna då dessa inte ska skymma sikt eller vara i vägen för till exempel räddningstjänst.

I enkäten framkom det att invånarna ville se tydligare var de kan cykla. Placering av de olika stenarna till varje anslutande gata förtydligar visuellt. Plattorna ligger i samma nivå och bågstenarna är plana vilket gör att det givetvis går lika bra att cykla eller gå på hela torgytan. Natursten valdes då det enligt ämneskunniga håller länge och slits fint, och att det är en av de vanligaste markbeläggningarna på ett torg. Färgen på stenen som bildar stråket valdes i en ljusare kulör än resterande mark för att synsättas ska uppfatta stråket enklare. Hade en mörkare färg eller en röd nyans valt på stråket, hade de uppfattats sämre av personer med en synsättning, och stråket blir då inte tillgängligt för alla.

6.1.3 Felkällor

Resultatet av enkäterna är något som också är värt att nämna. Den resultat som erhållits kan inte generaliseras till en större helhet. För att få fram större skillnader eller hitta likheter hade det krävts ett större antal deltagare, både som ämneskunniga och invånare i Härnösand.

En aspekt som hade behövts mer underlag för att få ett mer korrekt resultat är belysning. Under studiebesöket gjordes ingen notation när det var mörkt på Stora Torget, vilket gör det svårt att avgöra om behovet av belysning är uppfyllt eller inte i dagsläget.

Gestaltningförslaget påverkades också av ritningsprogrammet Autodesk Revit. För att få in objekt till Revit laddas filer ned till programmet. Det var ett problem att hitta exakta fysiska element som eftersöktes, där kompromisser ledde till att mer eller mindre liknande element valdes.

Förslaget påverkades också av att det saknades en exakt DWG-fil över Stora Torget med korrekta höjder och mått. Därav fick författarna rita exempelvis byggnader och konstverket Evolution från grunden. Detta gör att det kan finnas avvikelser från den faktiska placeringen av byggnader, konstverket Evolution och med exakta mått.

7 SLUTSATSER

- Omgestaltning av ett torg innebär en förändring med ändamål om att förbättra torget, visuellt och funktionellt.
- Faktorer som fysiska element kan påverka utformningen av ett torg, utan fysiska element kan ett torg uppfattas som ödsligt.
- Fysiska element på ett torg skapar en mötesplats, vilket ökar trygghets aspekten.
- Ämneskunniga menar att sittplatser är ett viktigt element på ett torg.
- De invånarna saknar mest på Stora Torget är försäljning och grönska.
- Åsikterna skiljer sig åt mellan de ämneskunniga och invånarna i exempelvis vid fråga om markbeläggning.
- En stor yta lämnas tom på torget för försäljning där marknadsstånd kan ställas ut sommartid. Det skapar en attraktion för besöksnäringen som bidrar till en utflykt för att besöka Stora Torget.

8 FÖRSLAG TILL FORTSATT ARBETE

För vidare fortsatt arbete bör utgrävning av mark tas hänsyn till. Härnösand är en gammal stad. Det gör att det arkeologiska och geologiska perspektivet kan komma att påverka förslaget genomförbarhet. En annan viktig del som inte beaktas vid detta arbete är att ta hänsyn till detaljplaner som gäller för det specifika område. Det är något som ska göras innan en förändring planeras.

Den ekonomiska aspekten har inte beaktats vid framställning av gestaltungsförslagen, vilket är av intresse för att kommunen överhuvudtaget ska kunna genomföra omgestaltningen. Ekonomi är en viktig del när en omgestaltning ska genomföras i praktiken och kan därför vara värt att ta med vid vidare arbete gällande omgestaltning av Stora Torget.

REFERENSER

- Academicwork. (u.å). *Intervjuguide: 3 intervjutekniker – vilken väljer du?*
<https://www.academicwork.se/insights/arbetsgivare/intervjutekniker>
- Ahlström, H. (2009). *Ljus i staden att utnyttja offentliga rum när mörkret faller*. [Självständigt arbete, LTJ]. Epsilon archive.
https://stud.epsilon.slu.se/110/1/ahlstrom_h_090upplvelse_426.pdf
- Allehanda. (28 mars 2006). *Turismen är återigen viktig i Härnösand*.
<https://www.allehanda.se/artikel/turismen-ar-aterigen-viktig-i-harnosand>
- Arvidson, S. (2011). *Tillgänglighetslösningar i utemiljö*. [kandidatarbete, Sveriges lantbruksuniversitet]. Epsilon archive. [Arvidson S 110830 \(slu.se\)](https://stud.epsilon.slu.se/110/8/30/arvidson_s_110830).
- Bar, M. & Neta, M. (2007). Visual elements of subjective preference modulate amygdala activation. *Neuropsychologia*, 45(10), 2-23
doi: [10.1016/j.neuropsychologia.2007.03.008](https://doi.org/10.1016/j.neuropsychologia.2007.03.008)
- Boverket. (28 mars 2019a). *Hälsa, estetik och sociala relationer*.
<https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/Allmant-om-PBL/teman/ekosystemtjanster/praktiken/estetik/>
- Boverket. (31 oktober 2019c). *Torg*.
<https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/stadsutveckling/brottsforebyggande-och-trygghetsskapande-atgarder/hur-har-andra-gjort/torg/>
- Boverket. (16 december 2020a). *Ekosystemtjänster ger attraktiva och hållbara städer*.
<https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/Allmant-om-PBL/teman/ekosystemtjanster/naturen/attraktivt/>
- Boverket. (28 mars 2019b). *Grönska och vatten reglerar temperaturen vid värmeböljor*.
<https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/Allmant-om-PBL/teman/ekosystemtjanster/naturen/betydelse/reglerar-temp/>
- Boverket. (7 maj 2020b). *Parker, stadsgrönska och landskap*.
<https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/arkitektur-och-gestaltad-livsmiljo/arbetsatt/gronstruktur/>
- Boverket. (20 maj 2020c). *Gestaltning av offentliga miljöer - lärdom från 13 projekt*.
<https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/stadsutveckling/offenliga-miljoers-gestaltning/>
- Boverket. (28 mars 2019d). *Grönska främjar hälsa och välbefinnande*.
<https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/Allmant-om-PBL/teman/ekosystemtjanster/naturen/valbefinnande/>
- Carmona, M. (2014). The Place-shaping Continuum: A Theory of Urban Design Process, *Journal of Urban Design*, 19(1), 2-36. doi: [10.1080/13574809.2013.854695](https://doi.org/10.1080/13574809.2013.854695)

- Gustafsson, B & Sjögren, J. (2019). *Ett rumsligt experiment i sten, vatten och metall*. [Examensarbete, Sveriges lantbruksuniversitet]. Epsilon archive. https://stud.epsilon.slu.se/15036/1/gustafsson_b_sjogren_j_190912.pdf
- Göteborg stad. (2016). *Trafikföringsprinciper i byggskedet - Arbetshandledning*. [https://tekniskhandbok.goteborg.se/Arkiv/2016-1/site/Content/File/2CE1.11_1_Trafikföringsprinciper%20i%20byggskedet%20-%20arbetshandledning_2016-04.pdf](https://tekniskhandbok.goteborg.se/Arkiv/2016-1/site/Content/File/2CE1.11_1_Trafikforingsprinciper%20i%20byggskedet%20-%20arbetshandledning_2016-04.pdf)
- Hansson, L. (2020). *Att gestalta för vintern*. [Självständigt arbete, Sveriges lantbruksuniversitet] Epsilon archive. <https://stud.epsilon.slu.se/15615/>
- Hellberg, A. & Ihalainen, T. (2012). *Rumsuppfattning i utemiljön*. [Examensarbete, Linneuniversitetet] Diva portal. [FULLTEXT02.pdf \(diva-portal.org\)](https://diva-portal.org/fulltext/FULLTEXT02.pdf)
- Högman. (05 november 2020). *Historia Hans Högman*. <http://hhogman.se/haxprocesser.htm>
- Hjalmarsson, H. (2013). *Att gestalta med vatten*. [Examensarbete, Sveriges lantbruksuniversitet] Epsilon archive. https://stud.epsilon.slu.se/6452/1/hjalmarsson_h_140105.pdf
- Hållbarstad. (26 februari 2021). *Om torg och vatten*. <https://www.hallbarstad.se/om-torg-och-vatten/>
- Härnösand kommun. (u.å-b). *Växande besöksnäring och handel*. https://www.harnosand.se/mittharnosand/harnosand-utvecklas/fokusomraden/besoksnaring-och-handel.html?lptoggle=svid10_40b4e98d16a4af139f528d88%2Csvid10_40b4e98d16a4af139f528d78%2Csvid10_40b4e98d16a4af139f528d80
- Härnösand kommun. (30 september 2020b). *Nytt gestaltningsprogram för Härnösand*. <https://www.harnosand.se/bygga-bo-trafik--miljo/nyheter-fran-bygga-bo-trafik--miljo/bygga-bo-trafik--miljo/2019-10-18-nytt-gestaltning-program-for-harnosand.html>
- Härnösand kommun. (3 mars 2021b). *Statistik*. https://www.harnosand.se/kommun--styrning/kommunfakta/statistik.html?lptoggle=svid10_6cc98bc8166e9fbac6843214
- Härnösand kommun. (11 oktober 2017). *Antalet gästnätter fortsätter öka i Härnösand*. <https://www.mynewsdesk.com/se/harnosands-kommun/pressreleases/antalet-gaestnaetter-fortsatter-oeka-i-haerno-esand-2209511>
- Härnösand kommun. (11 november 2020a). *Viking Line kryssar till Härnösand och Höga Kusten nästa sommar*. <https://www.mynewsdesk.com/se/harnosands-kommun/pressreleases/viking-line-kryssar-till-haerno-esand-och-hoega-kusten-naesta-sommar-3050033>

- Härnösand kommun. (u.å-a). *Sommarstaden Härnösand*.
<https://www.harnosand.se/mittharnosand/upplev-harnosand/sommarstaden-harnosand.html>
- Härnösand kommun. (04 maj 2021a). *Årets sommarstad - rösta på Härnösand*.
<https://www.harnosand.se/kultur--fritid/nyheter-fran-kultur--fritid/kultur--fritid/2021-05-04-arets-sommarstad---rosta-pa-harnosand.html>
- Karlstads universitet. (04 februari 2020) *Vad är en vetenskaplig artikel?*
<https://www.kau.se/bibliotek/sok/sokhjalp-och-guider/guider-manualer/vad-ar-en-vetenskaplig-artikel>
- Kulturdepartementet. (1995). *Konst i offentlig miljö* SOU (1995:18).
https://data.kb.se/datasets/2015/02/sou/1995/1995_18%28librisid_17491977%29.pdf
- Länsstyrelsen Västernorrland. (u.å-a) *Byggnadsminne*.
<https://www.lansstyrelsen.se/vasternorrland/samhalle/kulturmiljo/byggnadsminnen.htm>
- Länsstyrelsen Västernorrland. (u.å-b). *Länsresidenset*.
<https://www.lansstyrelsen.se/vasternorrland/besoksmal/kulturmiljoer/lansresidenset.html>
- Madanipour, A. (2005). Public spaces of European cities. *Nordic Journal of Architectural Research*, 18(1), 7-16.
http://arkitekturforskning.net/na/article/viewFile/192/155?fbclid=IwAR1d8Fcon_T_2yG8WZJ6kKoRxi6fNEVHDLUzV_cP3PNLUWJkaUQvsglTXhg
- McCormick, K., Anderberg, S., Coenen, L., & Neij, L. (2013). Advancing Sustainable Urban Transformation. *Journal of Cleaner Production*, 50, 1-11.
doi:<https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2013.01.003>
- Medina, E. (2020). *Hållbar utveckling* [PowerPoint-presentation]. Mälardalens högskola. Canvas.
https://mdh.instructure.com/courses/6793/files/775736?module_item_id=212334
- Memluk, M. (2013). Designing Urban Squares. doi: 10.5772/55826
- Nordström, S. (2014). *Det gröna torget – omgestaltning av Ronneby torg*. [Kandidatarbete, Blekinge tekniska högskola] Diva portal. <http://bth.diva-portal.org/smash/get/diva2:831218/FULLTEXT01.pdf>
- Riksantikvarieämbetet. (08 mars 2021). *Lahar och ansvar för kulturhistoriskt bebyggelse*.
<https://www.raa.se/hitta-information/bebyggelseregistret-bebr/lagar-och-ansvar/>
- Ryberg, K. (1999). *Färger i vardagsliv och terapi: en bok om färgernas stimulerande effekt*. Ny, något rev. utg. Västerås: Ica

- SCB. (22 februari 2021). *Folkmängd i riket, län och kommuner 31 december 2020 och befolkningsförändringar 2020*. <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningens-sammansattning/befolkningsstatistik/pong/tabell-och-diagram/helarsstatistik--kommun-lan-och-riket/folkmangd-i-riket-lan-och-kommuner-31-december-2020-och-befolkningsforandringar-2020/>
- Seçkin, Y. (2010). Understanding the relationship between human needs and the use of water in landscape design. *ITU A|Z*, 7(1), 1-17.
- SKL & Trafikverket. (2010). *GCM-Handboken*.
https://www.trafikverket.se/contentassets/2f3d3b73236441d9a0ba74559875d95f/gcm_handbok.pdf
- SKL, Trafikverket & Boverket. (2015). *Trafik för en attraktiv stad*. (Uppl. 3)
https://www.trafikverket.se/contentassets/347f069e6d684bfd85b85e3a3593920f/trafik_foer_en_attraktiv_stad_3_underlag_till_handbok.pdf
- Statens konstråd. (2013). *Konsten att gestalta offentliga miljöer*.
https://statenskonstrad.se/app/uploads/2017/04/konsten-att-gestalta-offentliga-miljoer_2013.pdf
- Stjärnesund, J. (2017) *Torg som mötesplats i stadsrummet*. [Examensarbete, Mälardalens högskola]. Diva portal. <http://www.diva-portal.se/smash/get/diva2:1138649/FULLTEXT01.pdf>
- Storymaps. (26 juni 2020). *Digital konstvandring*.
<https://storymaps.arcgis.com/stories/11093423b7b54f3e904dbab9a07b7f2c>
- SurveyMonkey. (2021a). *Öppna frågor: få mer sammanhang och rikare data*.
<https://sv.surveymonkey.com/mp/open-ended-questions-get-more-context-to-enrich-your-data/>
- SurveyMonkey. (2021b) *skriva bra enkät frågor*. <https://sv.surveymonkey.com/mp/writing-survey-questions/>
- Svensk Byggtjänst. (u.å). *Markbeläggning*.
<https://byggkatalogen.byggtjanst.se/byggfakta/markbelaggnig/417>
- Sverigesradio, (25 mars 2011). *Härnösandsbor vill flytta konstverk*.
<https://sverigesradio.se/artikel/4413101>
- Sverigesradio. (26 maj 2020). *Hörnösand utsedd till tredje bästa sommarstad i landet*.
<https://sverigesradio.se/artikel/7481452>
- Tillgänglighet på allmänna platser ALM (BFS 2011:5). Boverket.
<https://rinfo.boverket.se/ALM/PDF/BFS2011-5-ALM2.pdf>
- Thunell, H., & Leek, Ö. (2005). *Härnösandsbyggnader från 1700-tal till modern tid*. (1 ppl.) Hemströms trycker.

Västerås stad. (20 juni 2017). *Stora Torget och Bondtorget, Västerås.*

<https://www.vasteras.se/download/18.7dbd93a915f356ba1452676/1554823827515/2017-06-20%20Program%20med%20utgångspunkter%20inför%20gestaltningsarbetet.pdf>

Iveroth, E. (u.å). *Kvantitativ metod: Survey, enkäter och kvantitativ datanalys.*

[PowerPoint-presentation]. Uppsala universitet.

<https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwiXo4-MspDxAhVJ-voKHdy5B6YQFjAAegQIAxAD&url=https%3A%2F%2Fstudentportalen.uu.se%2Fuusp-filearea-tool%2Fdownload.action%3FnodeId%3D658434%26toolAttachmentId%3D135341&u sg=AOvVawojXJmCgfGcDobjFnRqFvrh>

Yippihärnösand. (2016). *25 år med stenen på torget.*

<https://yippiharnosand.se/innehall/kultur-noje/25-ar-med-stenen-pa-torget/>

Bilaga 1: Intervjufrågor för ämneskunniga

1. Kort presentation, vad är din titel och hur länge har du jobbat med det du gör? Hur många torg har du vart med och gestaltat?
2. Vad innebär torg och hur de är gestaltas för samhället enligt dig?
3. Vilket fysiskt element skulle du säga är viktigast? Hur skulle torget påverkas om de elementet inte fanns med i gestaltningen?
4. Vad för grönska skulle du säga är viktigast på ett torg och varför? Samt vilken typ av grönska skulle du prioritera minst på ett torg?
5. Vilken markbeläggning tycker du är mest lämplig att lägga på ett torg ur ett estetiskt perspektiv och varför?
6. Hur tycker du att dagvatten kan gestaltas bäst på ett torg?
7. Vilket är det bästa sätt för att få folk att besöka ett torg? Samt att få besökaren att stanna kvar? Vilken typ av gestaltning är mest ogynnsamt för ett torg?
8. Har du några lärdomar efter avslutat gestaltningsprojekt av torg, något som var en bra idé men som inte blev bra när gestaltningen var färdigställd?
9. Har du några rekommendationer till oss när vi ska gestalta ett torg?

Bilaga 2: Intervjufrågor för centrumutvecklaren

1. Kort presentation, vad är din titel och hur länge har du jobbat med det du gör?
2. Om du skulle beskriva Stora Torget idag, hur skulle du beskriva det?
3. Hur har Stora Torget förändrats genom tiderna?
4. Vad används Stora Torget till idag?
5. Påverkar årstiderna aktiviteterna på torget?
6. Vad tror du att invånarna saknar på Stora Torget?
7. Om du fick fria händer till att omgestalta Stora Torget, vad skulle du prioritera då?
8. Vad värderar du mest med Stora Torget och varför?
9. Vad värderar du minst med Stora Torget och varför?

Bilaga 3: Frågeformulär för Härnösands invånare

Hej!

Vi är tre studenter från Mälardalens högskola och skriver vårt examensarbete där vi ska ta fram ett gestaltungsförslag till Stora Torget i Härnösand. För att beakta invånarnas åsikt om torgets gestaltning gör vi en enkätundersökning.

Svara gärna på vår enkät via denna länk. Din åsikt är värdefull för vårt arbete.

Tack på förhand!

Kön:

Välj ett svar.

- Kvinna
- Man
- Annat
- Vill inte ange

Ålder:

Välj ett svar.

- 15-20
- 20-30
- 30-40
- 40-50
- 50-60
- 60-70
- 70-80
- 80-90
- 90+

Hur ofta besöker du Stora Torget i Härnösand?

Välj ett svar.

- Aldrig
- 1-3 gånger per dag
- 4-7 gånger per dag
- 1-3 gånger per vecka
- 4-7 gånger per vecka
- 1 gång i månaden
- Flera gånger i månaden
- Annan...

Vad brukar du göra på Stora Torget?

Välj ett eller flera svar.

- Passera till fots
- Passera med fordon
- Sitta och titta på folk
- Avkoppling och återhämtning
- Leka
- Umgås
- Annan...

Vad saknar du på Stora Torget?

Välj ett eller flera svar.

- Barnvänliga aktiviteter / miljöer
- Belysning
- Evenemang
- Funktioner (Till exempel offentlig toalett, Wi-Fi)
- Försäljning
- Grönska
- Inslag av historia
- Offentlig konst
- Sittplatser
- Trafikföring (Till exempel möjlighet att köra bil och cykel)
- Vatten
- Äta och dricka
- Tillgänglighet
- Annan...

Vilka av dessa punkter värderar du högst på Stora Torget idag?

Prioritera minst tre val. Nummer ett är högsta prioritering.

- Barnvänliga aktiviteter / miljöer
- Belysning
- Evenemang
- Funktioner (Till exempel offentlig toalett, Wi-Fi)
- Försäljning
- Grönska
- Inslag av historia
- Offentlig konst
- Sittplatser
- Trafikföring (Till exempel möjlighet att köra bil och cykel)
- Vatten
- Äta och dricka
- Tillgänglighet

Vad för typ av grönska vill du ha på Stora Torget?

Prioritera minst tre val. Nummer ett är högsta prioritering.

- Blomsterprakt
- Buskage
- Gröna ytor på mark
- Att omkringliggande byggnader har någon form av grönska
- Urnor med säsongsblommor
- Träd

Vad för typ av gestaltning av vatten vill du ha på Stora Torget?

Nummer ett är högsta prioritering.

- Fontän
- Dammar
- Vattenspiel
- Tillgång till dricksvatten

Vad för typ av sittplatser skulle du föredra på Stora Torget?

Nummer ett är högsta prioritering.

- Flyttbar sittplats (Till exempel flyttbara stolar)
- Fasta sittplatser (Till exempel fast monterad parkbänk)
- Sittplatser med tillhörande bord
- Indirekt sittplats (Till exempel trapp eller mur)

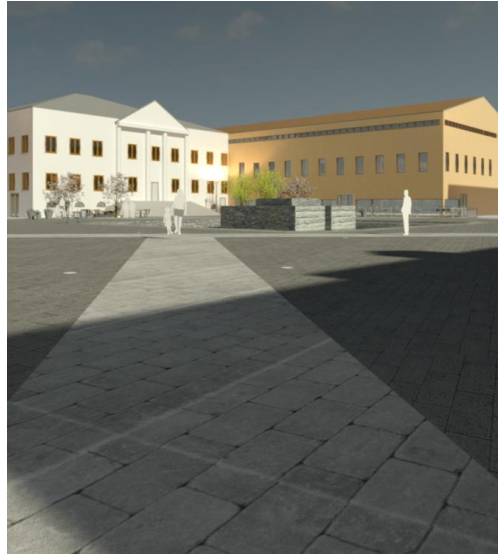
Vilken typ av markbeläggning skulle du föredra på Stora Torget?

Prioritera minst tre val. Nummer ett är högsta prioritering.

- Betonghällar
- Natursten
- Natursten med plana stråk
- Mjukyta
- Asfalt
- Grus

Bilaga 4: Jämförelsebilder på Stora Torget

MÄLARDALENS HÖGSKOLA
ESKILSTUNA VÄSTERÅS

Box 883, 721 23 Västerås **Tfn:** 021-10 13 00
Box 325, 631 05 Eskilstuna **Tfn:** 016-15 36 00
E-post: info@mdh.se **Webb:** www.mdh.se